

”No ku se on ilonen, ainaku
pääsee mejän kans, nii sillon
se on ilonen”

Lasten kokemuksia Särö
vapaaehtoistoiminnasta

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi (AMK)
Sosiaalipedagoginen aikuis- ja
perhetyö
Opinnäytetyö
Kevät 2018
Loviisa Konttila
Roosa-Maria Lindström
Taru Perämäki

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma/Sosionomi AMK

Lindström, Roosa-Maria, Konttila, Loviisa & Perämäki, Taru:
"No ku se on ilonen, ainaku pääsee mejän kans, nii sillo se on ilonen"
Lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta
Sosiaalipedagogisen aikuis- ja perhetyön opinnäytetyö, 57 sivua, 5
liitesivua

Kevät 2018

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää lasten kokemuksia Lahden Diakonialaitoksen Särö vapaaehtoistoiminnasta. Opinnäytetyössämme oli tarkoitus tutkia ja lisätä lasten osallisuutta erilaisia tutkimusmenetelmiä hyödyntäen. Tarkoituksena oli selvittää Särö vapaaehtoistoiminnan merkityksiä lapsille sekä tuoda esiin Särö vapaaehtoistointaa ja sen tarpeellisuutta.

Keräsimme opinnäytetyömme aineiston marras-joulukuussa 2017 haastattelemalla kuutta 3–9-vuotiasta lasta näiden kotona. Aineistona käytimme yksilohaastatteluja sekä lasten piirustuksia. Lasten tuottaman aineiston tueksi keräsimme kyselylomakkeen (liite 1) avulla vanhemmilta aineistoa. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista. Kysyimme lapsilta sekä heidän vanhemmiltaan luvan tutkimukseen.

Tutkimusmenetelminä käytimme lasten teemahaastattelua sekä piirtämistä. Toiminnallisen tutkimuksen piirteitä opinnäytetyöhön toivat piirtäminen, pelaaminen ja Nallekorttien käyttö.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että lasten näkökulmasta Särö vapaaehtoistoiminta on tärkeää ja merkityksellistä. Toiminta antaa lapsille positiivisia elämyksiä ja suurin osa lapsista vaikutti olevan erittäin tyytyväisiä Särö vapaaehtoistoimintaan. Haastattelu, piirtäminen sekä erityisesti Nallekortit tutkimusmenetelminä toimivat hyvin lasten näkemysten esiintuojina.

Asiasanat: lapsi tiedon tuottajana, lasten osallisuus, ennaltaehkäisevä työ, vapaaehtoistoiminta, lasten haastattelu, toiminnallinen haastattelu

Lahti University of Applied Sciences
Bachelor`s Degree Programme in Social Services

Lindström, Roosa-Maria, Konttila, Loviisa & Perämäki, Taru:
"Cause she's happy, whenever she gets to be with us, she's happy"
Children's experiences of Särö volunteer work
Socio-pedagogical adult and family work thesis, 57 pages, 5 pages of
appendices
Spring 2018

ABSTRACT

The subject of this thesis was to study children's experiences and opinions about Särö volunteer work. The thesis also examines and increases children's participation through different kinds of research methods. The aim was to clarify Särö volunteer work's meaning to children and make Särö volunteer work and its importance known.

The material for the thesis was collected during November and December 2017 by interviewing six three- (3) to nine- (9) year- old children at their homes. Drawings that were made during the interviews were also used as material for our thesis. Participating in the study was voluntary and both children and parents were asked permission. Parents' opinions about the relationship between child and volunteer worker were asked via questionnaire. Our thesis is a qualitative research. The methods used were thematic interview for children and drawing. Casts of a functional research were created by using the drawings, board games and the Bear Cards as parts of the research

We can state by the results that from the opinion of the children Särö volunteer work is both important and meaningful. By the responses of children, we can state that volunteer work gives children positive experiences and majority of children seemed to be very satisfied with Särö volunteer work. Interviewing, drawing and especially the Bear Cards as research methods worked well on this thesis articulating children's opinions.

Key words: child as information provider, children's participation, precautionary work, volunteer work, child interview, functional interview

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	2
2.1	Opinnäytetyön aloittaminen	2
2.2	Toimeksiantaja	3
2.3	Matalan kynnyksen palvelut	4
2.4	Tarkoitus ja tavoitteet	5
3	LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI	7
3.1	Hyvinvoinnin määritelmä	7
3.2	Perheiden hyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät	7
3.3	Arjen struktuurin tärkeys	9
3.4	Ennaltaehkäisevä perhetyö perheiden tukena	10
3.5	Vapaaehtoistoiminnan merkitys perheille	12
4	LASTEN OSALLISUUS	15
4.1	Osallisuuden määritelmä	15
4.2	Osallisuus lasten näkökulmasta	15
4.3	Lapsi tiedon tuottajana	17
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	20
5.1	Laadullinen tutkimus	20
5.2	Aineistonkeruumenetelmät	21
5.2.1	Piirtäminen	22
5.2.2	Tunnekortit	23
5.2.3	Vanhempien kyselylomake	24
5.3	Kohderyhmä	24
5.4	Haastatteluiden toteutus	24
5.5	Aineiston analysointi	28
5.5.1	Laadullisen tutkimuksen luotettavuus	29
5.5.2	Laadullisen tutkimuksen eettisyys	29
6	TULOKSET	31
6.1	Lasten ajatukset vapaaehtoisesta	31
6.2	Yhdessä tekeminen	33
6.3	Vapaaehtoisen herättämät tunteet lapsissa	35
6.4	Lasten toiveet ja odotukset	38

7	JOHTOPÄÄTÖKSET	39
8	POHDINTA	44
8.1	Eettisyys	46
8.2	Luotettavuus	48
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	58

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta. Aiheen valintaan vaikutti oma mielenkiintomme erityisesti kolmannen sektorin ja matalan kynnyksen palveluita kohtaan. Lasten osallisuus ja sen lisääminen ovat myös tärkeitä ja paljon pinnalla olleita aiheita. Halusimme tuoda esiin erityisesti lasten näkökulmaa vapaaehtoistoiminnan tärkeydestä. Haastattelimme kuutta lasta, jotka ovat perheineen olleet Särö vapaaehtoistoiminnassa mukana vähintään puolen vuoden ajan.

Särö vapaaehtoistoiminta on lapsiperheille tarkoitettua ennaltaehkäisevää toimintaa. Ennaltaehkäisevän toiminnan etuihin kuuluu avun piiriin hakeutumisen matala kynnyks. Avun ja tuen saamisen edellytyksenä eivät ole elämää suuremmat ongelmat, vaan ennaltaehkäisevän työn painopiste on arjen tukemisessa ja perheen arkeen tehtävässä työssä. (Rikkonen 2017.) Varhainen tukeminen on tärkeää paitsi perheen kannalta, myös yhteiskunnan näkökulmasta, sillä on taloudellisempaa panostaa ennaltaehkäisevään kuin korjaavaan työhön (Karttunen 2015, 8–13).

Vapaaehtoistoiminta on tulevaisuuden näkymien kannalta erittäin tärkeä toimintatapa ja tukimuoto. Kolmannen sektorin tärkeys palvelujen tarjoajana kasvaa koko ajan. Kolmas sektori tarjoaa monenlaista apua, ja sieltä voi löytyä uusia toimintatapoja, joita muualla ei ole tarjolla. Erityisesti sosiaali- ja terveystalouden rakennemuutoksen myllerryksen keskellä on muistettava, että toiminnan keskiössä on aina ihminen yksilöllisine tarpeineen ja ominaisuuksineen. (Brommels 2017, 331–332.) Lasten osallisuudesta huolehtiminen ja osallisuuden toteutumisen varmistaminen ovat aikuisten vastuulla (Karlsson 2012, 29–30).

Opinnäytetyön tuloksissa käymme läpi haastatteluissa esiin nousseita aiheita neljän eri teeman mukaisesti: lasten ajatukset vapaaehtoisesta, yhdessä tekeminen, vapaaehtoisen herättämät tunteet lapsissa sekä lasten toiveet ja odotukset. Peilaamme lapsilta saatuja vastauksia myös lasten vanhempien täyttämiin kyselylomakkeisiin.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön aloittaminen

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi, kun huomasimme Lahden Diakonialaitoksen toimeksiannon Lahden ammattikorkeakoulun tiedotus- ja verkko-opetusympäristössä. Tutustuimme Lahden Diakonialaitokseen ja sen yhteydessä toimivaan Särö vapaaehtoistoimintaan ja kiinnostuimme aiheesta. Lasten mielipiteitä ja näkemyksiä on tutkittu melko vähän, joten halusimme haastaa itsemme ja osaltamme lisätä lasten osallisuutta. Otimme yhteyttä Särö vapaaehtoistoiminnan koordinaattoriin ja kerroimme olevamme kiinnostuneita tekemään aiheesta opinnäytetyön. Sovimme tapaamisen, jossa suunnittelimme yhdessä työn alustavan aikataulun ja jaoimme ajatuksia toteutustavan suhteen. Ennen lasten haastattelujen aloittamista hankimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan ja toimeksiantosopimuksen sekä esitimme alaikäisten kanssa työskenneltäessä vaadittavat rikostaustaotteet Diakonialaitoksen johtajalle.

Ensimmäisellä tapaamiskerralla Särö vapaaehtoistoiminnan koordinaattorin kanssa keskustelimme heidän toiveistaan työmme suhteen. Samaa keskustelua jatkoimme myös Diakonialaitoksen johtajan tapaamisella. Kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta on kerätty paljon, mutta suoraan lapsilta ei ole kysytty kokemuksista ja ajatuksista toimintaan liittyen. Tärkeänä asiana työmme kannalta nähtiin se, että tuloksia voitaisiin hyödyntää toiminnan kehittämisessä sekä toiminnan rahoitusta hakiessa. Saimme hyviä neuvoja sekä toiminnan koordinaattorilta että Diakonialaitoksen johtajalta lasten haastattelemiseen. Pohdimme yhdessä haastattelu- ja tutkimusmenetelmiä ja valitsimme haastatteluissa käytettävät toiminnalliset menetelmät, kuten lautapelit ja piirtämisen. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen yhteydenpitomme jatkui sähköpostien ja tekstiviestien välityksellä koko työskentelyprosessin ajan.

2.2 Toimeksiantaja

Lahden Diakonialaitos on Lahden diakoniasäätiön ylläpitämä yleishyödyllinen laitos sekä yhteiskunnallinen yritys, joka harjoittaa palvelutoimintaa. Diakonialaitoksen toiminta jakautuu kolmeen palvelulinjaan: sosiaali- ja terveystalvet, hengelliset palvelut ja diakonia sekä talous- ja tukipalvelut. Näiden lisäksi Lahden Diakonialaitos tarjoaa erilaisia koulutus- ja työelämäpalveluita Suomen Diakoniaopisto - osakkuusyrityksen kautta. (Lahden Diakonialaitos 2017a.) Lahden Diakonialaitos palauttaa toimintansa voitot yhteiskunnan hyväksi. Laitoksen toiminnan avulla tuetaan suomalaisten hyvinvointia nyt ja tulevaisuudessa. Tuki kohdistuu erityisesti ihmisiin, jotka muuten uhkaavat jäädä ilman riittävää apua. (Lahden Diakonialaitos 2017b.)

Särö vapaaehtoistoiminta on diakoniahankkeena alkanut toimintamuoto, joka nykyään on jo vakiintunut osaksi Lahden Diakonialaitoksen toimintaa. Toiminta tarjoaa tukea vauva- ja pikkulapsiperheille vapaaehtoistoiminnan avulla. Toiminnan tavoitteena on tarjota ennaltaehkäisevää tukea perheisiin, joissa on alle 3-vuotias lapsi. Lahden Diakonialaitos ylläpitää toimintaa yhteistyössä Lahden ensi- ja turvakoti ry:n kanssa. Erilaiset lapsiperheille suunnatut diakoniapalvelut toimivat matalan kynnyksen palveluina ja ovat maksuttomia. (Lahden Diakonialaitos 2017c.) Särö vapaaehtoistoiminta tuo lisääpua jo olemassa olevien julkisten palvelujen rinnalle. Toiminnan avulla tuetaan perheiden osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä. (Lahden Diakonialaitos & Lahden ensi- ja turvakoti ry 2017.)

Särö vapaaehtoistoiminnassa vapaaehtoinen ja perhe solmivat vuoden mittaisen suhteen, jonka aikana tapaamisia on noin kaksi kertaa kuukaudessa. Vapaaehtoinen ja perhe määrittävät yhdessä, kuinka usein tapaavat ja millaista apua vapaaehtoinen tarjoaa. Vapaaehtoinen voi esimerkiksi viettää aikaa koko perheen kanssa yhdessä tai keskittyä vain vanhempien tai lasten kanssa olemiseen. (Rikkonen 2017.) Vapaaehtoiset ovat tavallisia tehtävään valmennettuja aikuisia, joilla on halua ja kiinnostusta olla tukena ja osana lapsiperheiden arjessa. Vapaaehtoiset

saavat koulutuksen ja perehdytyksen toimintaan sekä ohjausta aina tarvittaessa. (Lahden diakonialaitos 2017b, Lahden Diakonialaitos & Lahden ensi- ja turvakoti ry.)

Vapaaehtoista tarvitaan perheeseen vanhemmuuden tukijaksi, arjen avuksi, kuuntelijaksi ja keskustelijaksi, leikkikaveriksi, sadun lukijaksi, ulkoiluseuraksi sekä ihan vain ilon tuojaksi (Lahden Diakonialaitos 2017d). Vapaaehtoinen voi käydä esimerkiksi hoitamassa lapsia, mikä mahdollistaa vanhemmille hengähdystauon. Vapaaehtoiset voivat olla varamummoja, -pappoja, -tätejä, -setiä ja ystäviä. (Lahden Diakonialaitos & Lahden ensi- ja turvakoti ry.)

Perheet ohjautuvat toimintaan mukaan pääsääntöisesti lastenneuvoloiden ja muiden perhepalveluiden kautta (Lahden Diakonialaitos 2017d). Toiminnassa mukana olevat perheet ovat tavallisia pikkulapsiperheitä, joissa kaivataan apua arkeen. Toiminta painottuu ennaltaehkäisevään työhön eikä niinkään korjaavaan. (Rikkonen 2017.)

2.3 Matalan kynnyksen palvelut

Särö vapaaehtoistoiminta on matalan kynnyksen palvelu (Lahden Diakonialaitos 2017c), jonka avulla tuetaan ennaltaehkäisevästi erityistä tukea tarvitsevia perheitä (Kuusinen-James & Tölkö 2012, 8). Matalan kynnyksen palvelut toimivatkin usein ennaltaehkäisevällä periaatteella, ja painotus on varhaisessa puuttumisessa. Palveluiden pariin on helppo hakeutua heti huolen noustessa. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 9.)

Matalan kynnyksen palvelut ovat keino sosiaalisen osallisuuden lisäämiseen ja niiden tarkoitus on houkutella palvelujen ulkopuolelle jääneet ihmiset tuen ja avun piiriin. Matalan kynnyksen palvelut koskettavat monia riskiryhmiä ja ovat oiva keino tarjota kohdennettuja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluja. (Leemann, Kuusio & Hämäläinen 2015, 9.) Särö vapaaehtoistoiminta on tukena jo olemassa olevien julkisten palvelujen rinnalla. Toiminnan avulla tuetaan juurikin

perheiden sosiaalista osallisuutta sekä yhteisöllisyyttä. (Lahden Diakonialaitos & Lahden ensi- ja turvakoti ry 2017.)

Palvelut järjestetään usein enemmän kohderyhmittäin kuin erityisten palvelutyyppeiden tai -tarpeiden mukaan. Matalan kynnyksen palveluissa pyritään asiakkaan arvostamiseen ja ilmiöiden ymmärtämiseen sekä hoidon tarpeen valintaan asiakaslähtöisesti. (Leemann & Hämäläinen 2016, 591.)

Matalan kynnyksen palveluiden erityispiirteitä ja ominaisuuksia ovat mahdollisuus asioida anonymisti, maksuttomasti ja ilman lähetettä. Matalan kynnyksen palveluissa joudutaan usein tinkimään päihteettömydestä, kansalaisuusvaatimuksesta tai muusta tavoitteesta, jotta palvelun tarkoitus täyttyy. Myös palvelujen sijainti lähellä asiakkaita sekä tuki ja apu byrokratiaan lisäävät palveluihin hakeutumista. (Leemann & Hämäläinen 2016, 591.) Särö vapaaehtoistoiminta on asiakkaalle maksutonta, ja asiakas itse voi hakeutua tuen piiriin (Lahden Diakonialaitos 2017c).

Asiakkaiden kokemukset ja palveluun hakeutumisen aktiivisuus kertovat palveluiden matalasta kynnyksestä. Matalan kynnyksen palveluiden tulee vastata asiakkaiden tarpeisiin ja kokemuksiin. Kokemus kynnyksen mataluudesta on kuitenkin henkilökohtainen ja voi myös erota eri asiakkaiden tai asiakasryhmien välillä. Eri asiakkaat ja asiakasryhmät ovat myös vuorovaikutussuhteessa toisiinsa, mikä saattaa osaltaan vaikuttaa käsitykseen kynnyksen mataluudesta. (Leemann & Hämäläinen 2016, 590–592.)

2.4 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta. Pyrimme saavuttamaan tavoitteemme haastatteleamalla lapsia toiminnallisten puolijäsenneltyjen teemahaastatteluiden avulla. Selvitimme ja toimimme esiin Särö vapaaehtoistoiminnan merkityksiä lapsille sekä pyrimme samalla

lisäämään lasten osallisuutta. Toteutimme haastattelut lasten ehdoilla, mikä mahdollisti lasten näkökulmien esiin tuomisen. Halusimme myös omalta osaltamme tuoda esiin Särö vapaaehtoistoimintaa sekä sen tarpeellisuutta.

Tarkoituksenamme oli kerätä toimeksiantajallemme informaatiota Särö vapaaehtoistoiminnasta nimenomaan lasten näkökulmasta.

Haastatteluista saamiemme tulosten avulla Särö vapaaehtoistoimintaa voidaan kehittää sekä saada toimintaan tarvittavaa rahoitusta.

Toteutimme opinnäytetyön puolistrukturoituna teemahaastatteluna.

Opinnäytetyön päätutkimuskysymykset olivat: Mitä lapsi on tehnyt vapaaehtoisen kanssa? Miten lapsi kokee vapaaehtoisen käynnit ja itse vapaaehtoisen? Mitä tunteita vapaaehtoinen ja yhdessä tekeminen lapsessa herättää? Mitkä ovat lapsen toiveet ja odotukset vapaaehtoisen suhteen?

3 LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI

3.1 Hyvinvoinnin määritelmä

Hyvinvointi käsitteenä on laaja ja monitahoinen. Se pitää sisällään ihmisen omat käsitykset ja tuntemukset elämästä. Hyvinvointi määritellään yleensä fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kautta. Kyseessä on siis kokonaisvaltainen asia, jossa on monta huomioitavaa tekijää. Yksilön tasolla hyvinvointi kattaa yksilölliset elinolot, elämisen taidot sekä näiden ilmenemisen eri elämäntilanteissa. Yleisemmällä, yhteiskunnallisella tasolla hyvinvointia voidaan mitata esimerkiksi pitkäikäisyyttä, terveyttä tai onnellisuutta tutkimalla. Hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa talous, ympäristö, koulutus, terveys ja ihmissuhteet, kuten ystävät, parisuhde ja perhe. (Kettunen 2008, 9–11.)

3.2 Perheiden hyvinvointi ja siihen vaikuttavat tekijät

Perhe on moniulotteinen kokonaisuus, joka koostuu yksilöllisistä perheenjäsenistä. Suomessa perheeksi katsotaan useimmiten ydinperhe eli vanhemmat ja lapset. Yksilön käsitys perheestä voi kuitenkin olla tätä laajempi ja pitää sisällään myös esimerkiksi isovanhemmat tai läheiset ystävät. Jokaisen perheenjäsenen toiminta ja hyvinvointi vaikuttavat koko perheeseen sekä suorasti että epäsuorasti. Suora vaikutus on helposti nähtävissä esimerkiksi perheenjäsenten välisessä kommunikaatiossa; kehu ja kritisointi vaikuttavat välittömästi. Epäsuora vaikutus kulkee pidempää reittiä esimerkiksi jonkin toisen perheenjäsenen kautta; perheen isän käytös perheen äitiä kohtaan vaikuttaa epäsuorasti lasten hyvinvointiin, mikä taas vaikuttaa lasten kasvuun ja kehitykseen. (Parke & Clarke-Stewart 2011, 210.) Perhe on usein lapsen lähin kasvuympäristö, missä huolehditaan hänen fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista tarpeistaan (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 17).

Vanhempien sosioekonominen asema, koulutus, taloudellinen ja terveydellinen tilanne sekä muutokset perhesuhteessa vaikuttavat lasten kouluttautumiseen sekä hyvinvointiin. Nämä asiat voivat myös periytyä

vanhemmilta lapsille. Vanhemman menetys, sairastuminen, erilaiset mielenterveysongelmat tai työttömyys näkyvät usein lasten hyvinvoinnin ongelmina esimerkiksi psyykkisenä oireiluna. (THL 2014.)

Suomessa YK:n määrittelemät lasten oikeudet eivät toteudu täysin lapsiperheiden tulo-, terveys- ja hyvinvointierojen, sitkeän köyhyyden, työelämän kiireen, päihteiden, yksinäisyyden ja sosiaali- ja terveystalouden toimimattomuuden takia. Suurin osa lapsista voi hyvin, paremmin kuin aikaisemmat sukupolvet lapsuudessaan, mutta kuitenkin merkittävä osa suomalaislapsista voi huonosti ja kärsii kasautuvista ongelmista. (Paananen & Gissler 2014, 212–213.) Tutkimukset osoittavat huostaanottojen lisääntyneen viime vuosina, mikä kertoo siitä, että yhä useammin lapsiperheissä syntyy ongelmia, joihin puuttuminen edellyttää korjaavia palveluja. Varhainen ongelmien tunnistaminen ja niihin puuttuminen ovat lapsiperheiden tukemisessa ja ongelmien ehkäisyssä keskeisimpiä näkökulmia. (Halme & Perälä 2014, 216.)

Sosiaali- ja terveyspolitiikan kehittämissuunnitelmissa onkin suuntana siirtää painopistettä entisestään ehkäiseviin palveluihin. Huolten varhaisessa tunnistamisessa ja niihin puuttumisessa edistävillä ja ehkäisevillä palveluilla tarkoitetaan arjen tukea, yhteisöllistä toimintaa, universaaleja palveluita ja kohdennettua tukea, jota annetaan esimerkiksi päivähoitossa ja äitiys- ja lastenneuvoloissa. Näitä varhaiseen tukeen kohdistuvia palveluita voidaan pitää taloudellisesti kannattavana investointina, mutta lasten ja nuorten osalta myös sosiaalisena investointina, sillä ne lisäävät toimintakykyä ja tukevat siten elämässä selviytymistä. (Halme & Perälä 2014, 216–218.)

Ongelmiin puuttuessa on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota vanhemmuuden tukemiseen ja vahvistamiseen. Vanhempana toimimiseen liittyvät vaikeudet ja haasteet nähdään merkittävänä riskitekijöinä lapsen kehityksellisten vaikeuksien, mielenterveysongelmien, yleisen pahoinvoinnin, syrjäytymisen sekä ei-toivotun käyttäytymisen kannalta. Arkipäiväiset huolet voivat usein olla jopa ongelmallisempia kuin yhden suuremman vaikeuden kohtaaminen. Tämän takia olisikin tärkeää

suhtautua vakavasti kaikkiin vanhempien ilmaisemiin huoliin. (Halme & Perälä 2014, 216.)

Suurin osa lapsiperheiden huolista kohdistuu lapsen fyysiseen kasvuun ja kehitykseen, terveyteen sekä terveellisiin elämäntapoihin. Yleisimpiä vanhemmuuteen ja perheeseen liittyviä huolia ovat perheen taloudellinen tilanne, parisuhteen tila, ristiriitatilanteisiin liittyvä maltin menettäminen sekä riittämättömyyden tunteet vanhempana. Erityisesti äideillä huolta aiheuttavat usein myös yksinäisyyden tunne sekä tunne siitä, että joutuu kantamaan yksin vastuun vanhempana. (Halme & Perälä 2014, 218–219.) Kaksi viidestä vanhemmasta kokee laiminlyövänsä perhettään työn vuoksi, ja yhtä moni on huolissaan myös omasta jaksamisestaan. Perhe-elämän ja työssäkäynnin yhdistäminen on erityisen vaikeaa epätyypillistä työaikaa tekeville vanhemmille. (THL 2014.)

Vanhemmat kokevat saavansa apua palvelujärjestelmästä ja lähipiiristä vanhemmuuteen liittyviin huoliin ja ongelmiin huominkin, kuin lapsen kasvua ja kehitystä koskeviin huoliin. Syynä tälle saattaa olla, että huolia on vaikea ottaa puheeksi tai niitä ei ehkä aina tunnisteta palveluiden piirissä. Syynä voi olla myös se, että perheissä olisi tarve jonkinlaiselle avulle, mutta tukea ei osata hakea, koska näkyviä ongelmia ei välttämättä ole vielä syntynyt. (Halme & Perälä 2014, 218–220.)

3.3 Arjen struktuurin tärkeys

Arki käsitteenä on hahmottamaton ihmisten elämää kuvaava yksilöllinen kokonaisuus, joka sisältää mitä tahansa toimia. Arki mielletään usein turvallisen ennalta-arvattavina rutiineina ja jatkuvuutena. Erityisesti lapsiperheiden arkea kuvaa tiettyjen rutiinien ja tilanteiden toistuminen kerta toisensa jälkeen päivittäin ja viikoittain. Arkea rytmittävät vanhempien työajat ja lasten hoitoajat, nukkuminen ja ruokailut. Arjen struktuuria ylläpitävät muun muassa kotityöt ja kodin puhtaana pitäminen. (Karjalainen 2013, 7–13.)

Lapset elävät kiinteästi arjessa ja hetkessä. Lapsen hyvään kasvuun tarvitaan vuorovaikutuksen, läheisyyden ja välittämisen lisäksi myös rutiineja ja säännönmukaisuutta. Arjen rutiininomaisuus tuo elämään turvaa ja tuttuutta, sekä auttaa jäsentämään päiväntulkua. (Ahde 2013, 9–15.) Perheiden ongelmat liittyvät usein arjen rutiinittomuuteen ja arjen struktuurien heikentymiseen tai katoamiseen. Tällaisissa tilanteissa arjen rutiinit eivät kannattele perhettä ja arki saattaa muodostua lapselle haitalliseksi, vaikkei perheessä olisi väkivaltaa tai turvattomuutta. (Karjalainen 2013, 7–13.)

Ihmisten näkemys, kokemus ja tulkinta arjesta ja ympäröivästä maailmasta vaihtelee suuresti ja jokaisen arki muodostuu yksilölliseksi. Ulkopuolelta tulevalle voikin tuntua haasteelliselta hahmottaa perheen arkea ja todellisuutta. Arkilähtöisessä työssä ei ole kyse siitä, kuka näkee perheen arjen oikein ja kuka väärin. Sen sijaan työssä tulee pyrkiä ymmärtämään jokaisen perheen yksilöllistä arkea ja auttaa asiakasta itseään ymmärtämään sitä ja näkemään mahdollisia muutoskohteita. Arkilähtöisen työn yksi peruselementeistä onkin yhteisen tulkintahorisontin löytäminen. Tulkintahorisontti muotoutuu asiakkaan ja asiantuntijan välisessä vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa on tärkeää vastavuoroinen kuunteleminen, tasavertaisuus sekä yhdessä tekeminen. Pyrkimyksenä on, että niin perheen sisällä kuin perheenjäsenten ja työntekijöiden välisessä kommunikoinnissa puhutaan samaa kieltä. (Hovi-Pulsa 2011, 13–15.)

3.4 Ennaltaehkäisevä perhetyö perheiden tukena

Perheet hakevat varhaista tukea yleensä vanhemmuuden tukemiseen, lastenhoitoon, sosiaaliseen verkostoon, parisuhteeseen ja terveydentilaan liittyvissä asioissa. Suurimmiksi vanhemmuuden tukemiseen liittyviksi haasteiksi ovat nousseet vanhempien jaksamattomuus, uupumus sekä ajankäyttöön ja vastuuseen liittyvät seikat. Tukea haetaan usein lasten tarpeiden tunnistamiseen sekä oman itsetunnon vahvistamiseen. (Matinlauri & Pääjärvi 2005, 33.)

Ennaltaehkäisevässä perhetyössä pyritään tavoittamaan lapsiperheet jo ennen kuin heistä tulee lastensuojelun asiakkaita ja siten estämään ongelmien kasaantuminen ja pitkittyminen. Työskentely voidaan aloittaa jo esimerkiksi raskausaikana. Vanhempi voi olla yhteydessä varhaisen tuen sosiaaliohjaajaan, mikäli hän huomaa elämäntilanteessaan kuormittavia muutoksia tai on muuten vain huolissaan jaksamisestaan vanhempana. Perhetyötä tarvitaan myös tukemaan arjen sujuvuudessa tai perheen kohdatessa kriisin, kuten sairauden tai eron. (Lehti 2015, 13–15.)

Työ voi tapahtua esimerkiksi perhetapaamisina, yksilökeskusteluina perheenjäsenten kanssa, kotikäynteinä, ryhmätoimintana tai perhekuntoutuksena. Yhteistä kaikille toimintamalleille on aina työn suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus; työ on arkilähtöistä ja arjessa selviytymistä tukevaa muutostyötä. Perhettä pyritään auttamaan tukiverkoston ja voimavarojen tunnistamisella ja vahvistamisella. Voimavara- ja ratkaisukeskeiset keskustelut, neuvonta ja ohjaus, konkreettinen lastenhoitoapu, tukijärjestelmän selkiyttäminen sekä vertaisryhmiin ohjaaminen tukevat perhettä muutostavoitteiden saavuttamisessa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2012, 14–15.)

Tämän päivän Suomessa perhetyötä tarjotaan enenevässä määrin erilaisina matalan kynnyksen palveluina erityisesti neuvoloissa. Perhetyössä on kuntakohtaisia eroja; joissakin kunnissa työtä toteuttaa neuvolaan palkattu ammattihenkilö ja joissakin kunnissa taas terveydenhoitajan työparina toimivat sosiaalipalveluiden ammattilaiset. Työmuodoista voidaan käyttää myös vaihtelevia nimityksiä, kuten varhainen tuki tai neuvolan perhetyö, koska ei ole olemassa yhtä ainoaa maanlaajuista käsitettä kuvaamaan työtä. Eriäväisyyksistä huolimatta perhetyön tarkoituksena on aina tukea vanhemmuutta vahvistamalla perheen voimavaroja lapsen näkökulmaa ja kokemusten esiin tuomista unohtamatta. (Lehti 2015, 13–15.)

Uusi sosiaalihuoltolaki tuli voimaan vuonna 2014. Uudistuneella lailla vahvistetaan yleisten ehkäisevien palveluiden osuutta. Ehkäisevien

palveluiden vahvistamisella pyritään vähentämään korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Tuen hakemisen kynnyksiä on haluttu madaltaa järjestämällä ehkäiseviä sosiaalipalveluita muiden peruspalveluiden yhteyteen. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 65.) Uudella sosiaalihuoltolailla tuetaan etenkin erityistä tukea tarvitsevia yksilöitä ja perheitä, joille palveluihin hakeutuminen ja niiden saaminen on vaikeaa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015). Uudessa sosiaalihuoltolaissa korostetaan siis ennaltaehkäisevän tuen tarjoamista lapsiperheille, joten Särö vapaaehtoistoiminnan kehittäminen on ajankohtaista myös lain toteutumisen kannalta.

3.5 Vapaaehtoistoiminnan merkitys perheille

Vapaaehtoistoiminta on sosiaaliyhteiskunnallista toimintaa. Sen vastakohtana toimii valtion ja muiden julkisten viranomaisten toiminta. (Koskiahho 2001, 16.) Vapaaehtoistoiminnalla tuetaan ja täydennetään julkisia palveluita (Listenmaa 2009, 21). Vapaaehtoistoiminnassa kohtaavat yksilöiden tavat ja kaipuu yhteistoimintaan, antamisen ja auttamisen arvot sekä osallisuus yhteiseen toimintaan.

Vapaaehtoistoiminta tarjoaa yksilöille ja yhteisölle merkityksiä ja merkityksellisyyttä sekä antamisen ja saamisen elämyksiä. Suomi on vapaaehtoistoiminnan aktiivisuudessa hyvää eurooppalaista tasoa. (Nylund & Yeung 2005, 13–14.)

Vapaaehtoistoiminta on osallistumista vuorovaikutukseen perustuvaan organisoituun auttamis- ja tukitoimintaan. Sen tarkoituksena on lievittää henkistä ahdinkoa tai korjata elinoloihin liittyvää puutetta.

Vapaaehtoistoimintaa ei toteuteta taloudellisena yritystoimintana, palkkatyönä eikä erityisenä harjoitteluna, vaan vapaaehtoisen motiivina toimii ajatus siitä, että hän voi olla avuksi ja oppia jotakin tärkeää. (Eskola & Kurki 2001, 10.) Vapaaehtoistoiminta on useille ihmisille luonteva osa arkipäivää ja hyvän elämän kokemusta. Toiminta tarjoaa pysähdys- ja levähdyspaikan erilaisissa elämänvaiheissa ja -tilanteissa oleville ihmisille. Yhteisölliseen toimintaan osallistumisen avulla yksilöiden on myös helppo

suunnata omaa elämäänsä uudelleenlaisille poluille. (Nylund & Yeung 2005, 15.)

Tukihenkilötoiminta on yksi vapaaehtoistoiminnan muoto (Listenmaa 2009, 25). Vikman (2010) on tutkinut TUEXI-hanketta, joka kehittää tukihenkilötoimintaa 9–20-vuotiaille tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen. Tutkielman mukaan vanhemmat ovat olleet erittäin tyytyväisiä tukihenkilötoimintaan. He ovat saaneet toiminnasta apua erityisesti vanhemmuuteen ja perhe-elämään. Toiminnan kautta vanhemmat ovat saaneet lepo hetken ja omaa aikaa ja heidän suhteensa lapseen on myös mahdollisesti parantunut. Toiminta voi myös parantaa sisarusuhteita sekä koko perheen hyvinvointia. (Vikman 2010, 33–34.)

Kehityspiikki Oy:n TUEXI Alueellisen Nuorten Tukihenkilötoiminnan 2007–2010 väliarviointiraportin (2009) mukaan TUEXI-tukihenkilötoiminta on tarjonnut lapsille erityisesti erilaisia virikkeitä, mutta myös parantanut lasten mielialaa, kommunikaatiotaitoja sekä keskittymiskykyä. Toiminta on tarjonnut lapsille mahdollisuuden kohdata arvostavan ja "tavallisen" aikuisen ja kuuntelijan. Toiminnan myötä lasten elämähallintataidot ovat kehittyneet ja lasten suhde omiin vanhempiin on parantunut.

Tukihenkilötoiminnan myötä myös lasten rikollisuus on vähentynyt ja lapset ja nuoret on saatu ohjattua oikeiden palveluiden piiriin.

Tukihenkilötoiminta estää syrjäytymistä ja vähentää huostaanottojen määrää. (Anttila, Juote, Ruokolainen & Anttila 2009, 3–6.)

Vapaaehtoistoiminnan tavoitteena ei olekaan asettua lähipiirin paikalle tai viedä siltä tilaa, vaan korvata puuttuvaa lähipiiriä tai täydentää sitä (Kuusinen-James & Tölkö 2012, 26).

Tukihenkilö- ja vapaaehtoistoiminnassa keskitytään arkielämään ja perheen kotiin, eikä tarkoituksena ole järjestää mitään erikoista ohjelmaa tai päättää huimaavia jännittäviä elämyksiä. Perheissä pidetään tärkeänä ja positiivisena asiana sitä, että apu tulee perheen kotiin ja arkipäiväiseen elämään. Vapaaehtoisen koetaan tuovan lapsille hyvän mielen ja

virikkeellistä toimintaa sekä vanhemmille omaa aikaa. (Matinlauri & Pääjärvi 2005, 91–96.)

4 LASTEN OSALLISUUS

4.1 Osallisuuden määritelmä

Osallisuuden käsite voidaan määritellä monin eri tavoin. Laajasti katsottuna ja ikäryhmää rajaamatta osallisuus voi tarkoittaa yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuudessa on keskeistä se, että yksilö voi vaikuttaa toimintaan, johon hän osallistuu. (Ahlholm 2014, 8–10.) Toisistaan voidaan erottaa termit osallisuus ja osallistuminen. Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista asioista sekä mahdollisuuksista ilmaista oma mielipiteensä niistä ja näin ollen päästä vaikuttamaan näihin asioihin, kun taas osallistuminen tarkoittaa konkreettisempaa osallisuuden toimintaa. Osallisuus on sekä yksilöllinen, että yhteisöllinen ajatus. Yksilö kokee itsensä arvokkaaksi osallistuessaan, mutta toisaalta ympärillä olevan yhteisön ja yhteiskunnan on oltava sellaisia, joissa osallisuus ja osallistuminen ovat mahdollisia. (Pajulammi 2014, 141.)

4.2 Osallisuus lasten näkökulmasta

Nykyinen lainsäädäntö korostaa lasten asemaa enemmän kuin ennen. Lasten kokemuksia ja näkemyksiä ei ole tutkimuksissa ja kehittämishankkeissa kuitenkaan juuri korostettu. Painopiste on ollut ammattilaisten näkemyksissä, lasten osaamisen kehittämisessä, interventioissa, vertailussa sekä historian tutkimuksessa. 2000-luvulla lapset on otettu aiempaa enemmän mukaan tutkimusprosessiin aktiivisiksi osallistujiksi. Monet asiat ovat Suomessa hyvin lasten kannalta, mutta lapset kaipaisivat kuitenkin enemmän mahdollisuuksia tulla kuulluksi esimerkiksi päätöksenteossa. Lapsilla on halu vaikuttaa jokapäiväisessä elämässään vastaan tuleviin asioihin. (Karlsson 2012, 29–34.)

Vaikka lasten hyvinvointia käsitteleviä tutkimuksia on tehty runsaasti, lapset ovat harvoin haastateltavina ja tutkimuksen pääasiallisina tiedontuottajina. Tästä johtuen ymmärrys siitä, miten ja mitä lapset ajattelevat ja tuntevat itsestään ja itseensä liittyvistä asioista on jäänyt

vähäiseksi verrattuna esimerkiksi ymmärrykseen siitä, mitkä ulkoiset tekijät liittyvät lasten kehitykseen. (Greene & Hogan 2005, 197.) Etenkin mitä nuoremmista lapsista on kyse, sitä vähemmän heidän omia mielipiteitään on selvitetty. Viimevuosina tehtyjen lasten hyvinvointiin liittyvien tutkimusten mukaan olisi kehitettävä aiempaa tehokkaampia tapoja saada lapset osallisiksi tutkimuksiin. Esimerkiksi lasten haastattelemiseen ei ole yhtä oikeaa, vallitsevaa metodologiaa, vaan parhaiten tietoa saadaan kerättyä useita eri lähestymistapoja yhdistellen. (Määttä & Uusiautti 2013, 56–57.)

Suomessa lasten oikeus vaikuttaa ja tulla kuulluksi omaa elämäänsä koskeviin asioihin nousi keskusteluun 1980-luvulla, kun lapsia koskevaa lainsäädäntöä uudistettiin. Kun YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus tuli voimaan vuonna 1991, lapsen itsenäinen oikeudellinen asema liitettiin osaksi lasten ihmisoikeuksia. Sopimuksella pyritään turvaamaan lasten kunnioitus ja autonomia. (Pajulammi 2014, 137.) Osallisuuden pedagogiikka pohjautuu lapsen oikeuksien yleissopimukseen korostamalla lapsen oikeutta tulla kuulluksi asioissa, jotka koskevat häntä. Osallisuus pohjautuu aina yhdenvertaisuuteen ja dialogisuuteen. Lapsen osallisuuden tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja siinä tulee huomioida niin lapsen ikä kuin kehitystasokin. Jokaiselle lapselle tulisi löytyä sopiva, yksilöllinen tapa tulla kuulluksi ja toimia erilaisissa ryhmissä sekä osallistua esimerkiksi aikuisen kehittämään tekemiseen. On tärkeää, että lapsella on myös tarpeeksi tietoa toiminnan ehdoista ja tavoitteista. (Kettunen 2017, 19–21.)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen ajatuksena osallisuus tarkoittaa lapsikansalaisten ja julkisen vallan eli aikuisten muodostamien yhteisöjen välistä suhdetta, sekä lasten mahdollisuutta vaikuttaa näiden yhteisöjen toimintaan. Lisäksi osallisuuteen kuuluu lapsen oikeus esittää vapaasti näkemyksiään epämuodollisissa tilanteissa, kuten perhe-elämässä ja harrastuksissa. (Pajulammi 2014, 138.) YK:n yleissopimus lasten oikeuksista on jaettu kolmen keskeisen käsitteen perustalle; lapsen oikeus osuuteen yhteiskunnan voimavaroista, oikeus suojeluun ja oikeus osallisuuteen. Yleissopimus pohjautuu samoihin periaatteisiin kuin moderni lapsuuskäsitys eli lapsi nähdään aktiivisena toimijana, eikä vain passiivisena vastaanottajana häntä itseään koskevissa asioissa. Lapsen

pätevyyttä ja tasa-arvoisuutta kansalaisena korostetaan ja pyritään tukemaan. (Korppi & Latvala 2010, 8–10.)

Lasten osallisuutta tutkittaessa osallisuuden osatekijöiksi on nimetty osallistumisen ilo, tarpeiden täytyminen, oppiminen aikuisen turvassa, omatoimisuus, valitsemisen kokemukset, vastuuseen kasvaminen sekä maailman yhteinen tulkitseminen. Tutkijat painottavat myös tunteen merkitystä, sillä osallisuuden keskiössä on yksilön tunne osallisuudestaan. Osallisuuden tunne syntyy molemminpuolisessa vuorovaikutuksessa, joka perustuu vapaaehtoisuuteen ja aitoon dialogiseen suhteeseen. Pienten lasten osallisuus alkaa mukana olemisesta ja vaihtoehdoista valitsemisesta edeten vähitellen laajempaan vaikuttamiseen. (Ahlholm 2014, 10–12.)

Lapselta ei kuitenkaan pidä viedä lapsuutta antamalla hänelle liikaa vastuuta päätöksentekotilanteissa, vaan osallisuus perustuu vapaaehtoisuuteen; lapsella on oikeus osallisuuteen ja osallistumiseen, ei velvoitusta. Lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että lapsi tuntee kuuluvansa ryhmään tai yhteisöön ja että hänellä on mahdollisuuksia vaikuttaa elämäänsä koskeviin asioihin. Lapsella tulee olla tunne siitä, että hänen toiminnallaan on merkitystä ja vaikutusta. (Korppi & Latvala 2010, 8–10.)

4.3 Lapsi tiedon tuottajana

Lasten kohdalla osallisuus voidaan nähdä esimerkiksi tilanteessa, jossa aikuinen keksii tarvittaessa toimintaa ja tekemistä lapselle lapsen ideoita kuunnellen. Yksi osallisuuden muoto voi olla myös osallistumisesta kieltäytyminen. (Ahlholm 2014, 8–10.)

Lapsilla on siis oikeus ikäänsä ja kehitystasoonsa sopivalla tavalla ilmaista omia näkemyksiään ja osallistua itseään koskeviin päätöksentekoihin. Kuulluksi tuleminen on tärkeä osa ihmisoikeuksia ja lapsen oikeus osallisuuteen onkin yksi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen tärkeimmistä velvoitteista. (Korppi & Latvala 2010, 8–10.) Lapsen

kuuleminen merkitsee lapsen puhumisen mahdollisuuden lisäksi myös pyrkimystä ymmärtää, mikä lapselle on tärkeää. Huomioon ei tule ottaa vain aikuista tyydyttäviä kommentteja, vaan lapset tulee ottaa vakavasti antamalla heidän omille ajatuksilleen ja aloitteilleen tilaa. (Karlsson 2012, 35.)

Tutkimuksen ja käytännön työn kannalta on tärkeää löytää käsite, joka kuvaa lasta nimenomaan tiedon tuottajana. Tarvitaan erilaisia tutkimus- ja toimintaorientaatioita, joilla on mahdollista tuoda esiin juuri lasten näkemyksiä ja toimintatapoja. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa lapsi nähdään pikemminkin subjektina kuin objektina. Tällä tarkoitetaan sitä, että lapset eivät ole vain toimijoita, joilla on jotakin sanottavaa, vaan heillä on näkökulmia, joita he kykenevät tuomaan esiin tutkimuksessa. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa on tarkoituksena tavoitella ja nostaa esiin lasten näkökulmia sekä heidän tuottamaansa tietoa. Lasten on tärkeää siis olla mukana myös tiedon tuottamisessa ja sitä kautta osallisina koko tutkimusprosessissa. Lapsinäkökulmaisessa tutkimuksessa pyritään kuuntelemaan lasten viestejä, nostetaan esiin ja analysoidaan lasten kokemuksia, näkökulmia, painotuksia, tapoja toimia ja ilmaista asioita niiden kulttuurisessa, sosiaalisessa, yhteiskunnallisessa ja historiallisessa kontekstissa. Lapsinäkökulman tavoittamiseksi ei kuitenkaan riitä, että lapset tuottavat tutkimusaineiston, vaan aikuisen esiin tuomien näkökulmien lisäksi aihetta tulee lähestyä myös lasten näkökulmasta. (Karlsson 2012, 22–23.)

Lapsi- ja lapsuudentutkimuksen avulla on nähty lapsella olevan tietoa ja ideoita, joita aikuisella ei välttämättä ole. Viime vuosina lapsia on alettu huomioimaan aktiivisina toimijoina ja heidät on otettu mukaan tiedon tuottajiksi ja jopa kanssatutkijoiksi. Tutkimuksissa nousseet lasten esittämät näkökulmat on pyritty ottamaan huomioon ja tärkeään rooliin on noussut hiljaisen tiedon esiin nostaminen. (Karlsson & Karimäki 2012, 9.) Nykypäivänä lasten näkemistä aktiivisina sosiaalisina toimijoina korostetaan. Lasten ääntä ei ole tuotu riittävästi esiin, vaan esimerkiksi tutkimuksissa keskitytään usein enemmän tutkijoiden kuin lasten kokemuksiin ja näkemyksiin. (Alasuutari 2005, 145.)

Kolme vuotta täytettyään lapsi alkaa itsenäistyä; hänen käsityksensä itsestään on selkiytynyt ja puhe lisääntynyt. Puheen avulla lapsi kykenee ilmaisemaan yhä laajempia ja monimutkaisempia ajatuskokonaisuuksia. Aikuiseen tai kouluikäiseen verrattuna 3–7-vuotias lapsi hahmottaa kuitenkin maailmaa tunnekylläisemmin ja enemmän kuvien kautta. Lapselle on kehittynyt oma sisäinen maailmansa, jossa hän muodostaa omien kokemustensa ja ymmärryksensä varassa mielikuvia ja ajatuskokonaisuuksia. Tämän ikäinen lapsi kohtaa ympäristön asettamat sosiaaliset säännöt ja normit sekä asenteet ja käyttäytymistavat, joihin hänen on sopeuduttava. Ajatus siitä, että maailma on tehty juuri lasta varten alkaa pikkuhiljaa muuttumaan käsitykseksi siitä, että lapsi on osa maailmaa. Lapsen on opittava toimimaan vallitsevien sääntöjen rajoissa. Seitsemän vuotta täytettyään lapsen yksilölliset piirteet kehittyvät entisestään ja lapsen ajattelu muuttuu käsitteellisemmäksi. Lapsi muodostaa ja ilmaisee yhä enemmän omia mielipiteitään ja suhtautuu kriittisemmin sekä itseensä että ympäröivään maailmaan ja muihin ihmisiin. Vaikka 7–vuotiaat ja sitä vanhemmat lapset hahmottavat oman itsenäisyytensä ja erillisyytensä, he elävät yhä vanhempien ja muiden auktoriteettien suojaavassa piirissä. Tämän ikäiset lapset eivät myöskään kykene vielä muodostamaan kovin monimutkaisista asioista kokonaisuuksia. (Dunderfelt 2011, 73–83.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisella eli kvalitatiivisella tutkimuksella selvitetään merkityksiä ja kokemuksia, usein sosiaalisen maailman ilmiötä, eikä niinkään lukumääriä. Laadullinen tutkimusmetodi onkin yleinen erityisesti sosiaali- ja käyttäytymistieteiden aloilla. (Järvenpää 2006). Laadullisessa tutkimuksessa painotetaan ymmärtämistä ja holistista näkökantaa, eli ajatusta siitä, että kokonaisuuden ominaisuudet ovat enemmän kuin sen osien ominaisuuksien summa. Laadullista tutkimusta käytetään varsinkin silloin, kun halutaan ymmärtää ilmiötä henkilön kokemuksen tai käyttäytymisen kautta. (Räsänen 2009, 11–15.) Toteutimme opinnäytetyömme laadullisena tutkimuksena, koska tavoitteenamme oli selvittää lasten kokemuksia vapaaehtoistoiminnasta. Halusimme siis ymmärtää, miten lapset kokevat vapaaehtoistoiminnan ja itse vapaaehtoisen. Lapset olivat tärkeässä roolissa työssämme, koska he tuottivat itse tutkimusaineistomme.

Tutkimus koostuu kolmesta pääosatekijästä, jotka ovat tiedonkeruu esimerkiksi haastattelujen avulla, saadun tiedon analysointi sekä kirjallisen tai suullisen raportin laatiminen (Aira 2005, 1074–1075). Haastattelut voidaan toteuttaa jäsennellysti, jäsen telemättömästi tai puolijäsennellysti. Koska halusimme antaa haastateltavillemme vapauden kertoa juuri niistä asioista, jotka he itse kokevat tärkeinä, päädyimme käyttämään puolijäsennellytä teemahaastattelua. Tämän kaltaisessa haastattelussa haastattelijalla on paikalla vain ohjatakseen haastattelua aiheeseen liittyvin kysymyksin ja tallentaakseen vastaukset. Haastateltavalla taas on täydet valtuudet ilmaista omia mielipiteitään ja vastata juuri haluamallaan tavalla. (Räsänen 2009, 4–10.) Puolijäsennellyssä teemahaastattelussa keskityimme vapaaehtoisen ja lapsen yhteiseen tekemiseen ja sen herättämiin tunteisiin sekä lapsen toiveisiin ja ajatuksiin liittyen Särö vapaaehtoistoimintaan.

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Lapset ovat monessakin suhteessa erilaisia haastateltavia kuin aikuiset (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 73–75). Suurin ero lasten ja aikuisten haastattelemisen välillä on se, että lasten kehitystasot vaihtelevat suuresti sekä yleisesti ikäkausittain että yksilöllisesti jokaisen lapsen kohdalla (Greene & Hogan 2005, 197). Yksi haastatteluun merkittävästi vaikuttava tekijä on lapsen kielellinen kehitys. Haastatteluun perustuva tutkimus edellyttää, että lapsi ja aikuinen ymmärtävät toisiaan. Aivan pienet lapset ilmaisevat maailmaansa toiminnallisesti esimerkiksi liikkumalla tai ei-kielellisillä ilmaisuilla kuten itkemällä. 2–3-vuotiaan kieli taas on jo keino ilmaista omia tarpeitaan ja halujaan. Tämän ikäisiä lapsia voidaan jo haastatella, mutta käytössä tulee olla erilaisia puhetta täydentäviä metodeja, esimerkiksi havainnointi tai haastattelun kuvaaminen. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 73–75.) Mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sitä tärkeämpää on ottaa huomioon myös lapsen toiminnallisuus (Alasuutari 2005, 146).

Lapsia haastateltaessa vastausten muistiin kirjoittaminen on usein erittäin hankalaa. Haastattelijan muistiinpanojen tekeminen saattaa helposti kiinnittää lapsen huomion, mikä häiritsee haastattelun kulkua. Tämän vuoksi haastattelujen äänittäminen tai videoiminen on tärkeää, koska niiden avulla on helppo dokumentoida sanatarkasti paitsi lapsen vastaukset myös haastattelijan kysymykset. Tämän avulla on mahdollista ottaa tarkasteluun koko vuorovaikutustilanne ja analysoida haastateltavan vastausten lisäksi myös haastattelijan toimintaa ja valintoja. (Ruoppila 1999, 206–208.) Haastattelutilanteissa jaoimme roolit niin, että yksi meistä jäi sivummalle havainnoimaan sekä kirjoittamaan muistiinpanoja. Tämän lisäksi olimme kysyneet luvat myös haastatteluiden äänittämiseen. Äänitykset olivat erittäin tärkeässä roolissa aloittaessamme aineiston analysoimisen.

Yleistettävien oletusten tekemisen sijaan jokainen lapsi on kohdattava yksilönä. Tämän kaltainen suhtautumistapa mahdollistaa vastavuoroisen ja kunnioittavan suhteen rakentumisen ihmisten välille. (Stenvall,

Korkiamäki & Kallio 2015, 40.) Lasten erilaiset ominaispiireet, kuten ikä ja temperamentti, pakottavat haastattelijan joustavaan tiedonkeruuseen ja sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin. Parhaimmillaan se johtaa lasten yksilölliseen kohtaamiseen ja aitojen kokemusten, käsitysten ja havaintojen parempaan tavoittamiseen. Haastattelijan onkin tärkeää tunnistaa ja antaa tilaa lasten erilaisille tiedon tuottamisen tavoille. Toinen lapsi saattaa ilmaista itseään sanallisesti, toinen taas mieluiten viestiä ilman sanoja, esimerkiksi piirtämällä. (Helavirta 2007, 638.)

5.2.1 Piirtäminen

Psykologiassa piirtämistä ja piirustusten analysointia käytetään runsaasti sekä aikuisten että lasten kanssa työskennellessä. Tarkkailun kohteena on paitsi piirtämisen tapa, myös piirustuksen yksityiskohdat, kuten värien käyttö ja mittakaavat sekä piirroksessa esiintyvien hahmojen ilmeet. Lapsen saattaa olla haastavaa keskittyä pitkiä aikoja haastattelukysymyksiin vastaamiseen, joten piirtämistä voi käyttää myös levottomuuden vähentämiseen. (Greene & Hogan 2005, 261–266.)

Seitsemänvuotiaat ja sitä vanhemmat lapset alkavat jo hahmottaa piirrosten symbolisia ja kulttuurisia merkityksiä. Lasten piirustukset voivat toimia haastattelussa informaation tuojana sekä kommunikatiivisena metodina. Lasten näkökulmaan keskittyessä on olennaista antaa lapsen kertoa piirtämästään kuvasta. Lapselle kuvasta kertominen voi olla hyvinkin tärkeää ja piirustukset saattavat sisältää monimutkaisiakin, merkityksellisiä tarinoita. Lapset keskittyvät yleensä piirtämään asioita, jotka ovat heille tärkeitä. Esimerkiksi perhe, ystävät ja muut läheiset ihmiset esiintyvät usein lasten piirroksissa. (Greene & Hogan 2005, 261–266.) Haastattelutilanteissa pyysimme lapsia piirtämään mieluisimmasta asiasta, mitä ovat vapaaehtoisensa kanssa tehneet. Tämän jälkeen pyysimme lasta kertomaan mitä tai ketä piirustus esittää, mitä siinä tapahtuu sekä millaiset ilmeet piirustuksen hahmoilla on.

5.2.2 Tunnekortit

Kuvalliset tunnekortit auttavat pääsemään haastattelun alkuun ja ne sopivat käytettäväksi eri ikäisten kanssa. Valmiiden kuvien kautta on mahdollista pohtia ja ilmaista itseään sekä omaa elämäänsä monilla tavoilla. Osallistujaa voidaan ohjata valitsemaan kuvakortteja jonkin tietyn teeman tai aiheen mukaan tai kuvien kautta voidaan kertoa tämänhetkisistä tunteista ja kuulumisista. Sopivien kuvakorttien löydyttyä lasta pyydetään esittelemään valitsemansa kortit ja kertomaan, miksi valitsi juuri ne. Kuvakorttityöskentelyssä on tärkeää, että osallistuja kokee tilanteen turvalliseksi, jotta hän uskaltaa heittäytyä työskentelyyn. Haastattelijan kuunteleva ja kiinnostunut ote edesauttavat turvallisuuden tunteen syntymistä. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 31–33.)

Nallekorttien käyttäminen on yksinkertainen, mutta erittäin toimiva tapa tunnistaa tunteita ja keskustella niistä. Kortit sopivat kaikille asiakasryhmille iästä ja sukupuolesta riippumatta, ja ne ovatkin laajalti käytössä eri ammattialoilla. Korttien tekstittömyys ja yksinkertaisuus mahdollistavat niiden monipuolisen ja luovan käytön. Nallekorttien käyttöön ei ole olemassa yhtä oikeaa ohjetta, vaan variaatioita on runsaasti ja käyttötapa tuleekin räätälöidä kulloisen asiakkaan tarpeita vastaavaksi. (St Luke's Innovative Resources 2017.) Korteissa esiintyy 48 erilaista tunnetta ilmentävää piirrosnallea, joten esimerkiksi lasten kanssa työskenneltäessä kaikkia kortteja ei välttämättä ole tarpeen ottaa käyttöön (Deal 2015, 5–6; 20). Hyödynsimme haastatteluissa Nallekortteja, koska ajattelimme lasten olevan helpompi ilmaista omia tunteitaan niiden avulla. Korttien avulla saimme haastatteluihin myös lisää toiminnallista sisältöä. Nallekorttien määrä on melko suuri, mikä saattaa hämmentää lasta ja tehdä korttien valitsemisesta hankalaa ja aikaa vievää. Valitsimmekin korteista käyttöömmme mielestämme selkeimmät, kuitenkin tunnetilojen monipuolisuudesta tinkimättä.

5.2.3 Vanhempien kyselylomake

Teimme haastateltavien lasten vanhemmille kyselylomakkeen, jonka avulla halusimme selvittää vanhempien näkökulmaa ja mielipiteitä lasten ja vapaaehtoisen välisestä suhteesta. Halusimme myös saada hieman taustatietoa heillä käyneestä vapaaehtoisesta haastattelua varten. Tarkoituksena oli, että vanhemmat olisivat täyttäneet kyselyn etukäteen sähköisesti, mutta tämä osoittautui liian hankalaksi, joten veimme tulostetut kyselyt haastatteluihin paikan päälle. Vanhemmat täyttivät kyselylomakkeen joko ennen haastattelua tai sen aikana.

Vanhempien kyselylomake piti sisällään vain avoimia kysymyksiä, sillä halusimme antaa vanhemmille tilaa vastata omin sanoin sekä mahdollisesti kertoa asioista, joita emme olisi osanneet edes kysyä. Kyselylomake toimi vain tukena lasten haastatteluissa sekä tulosten analysoinnissa.

5.3 Kohderyhmä

Opinnäytetyömme kohderyhmä koostui kuudesta 3–9-vuotiaasta lapsesta, joiden perheet ovat olleet Särö vapaaehtoistoiminnan piirissä vähintään puoli vuotta. Yhteistyötahomme valitsivat haastatteluun suostuvaiset perheet puolestamme. Olimme yhdessä yhteistyötahomme kanssa rajanneet ikähaarukan 3-9-vuotiaisiin lapsiin. Tärkeänä seikkana näimme myös sen, että vapaaehtoinen on viettänyt perheissä aikaa lasten kanssa. Yhteistyötahomme otti yhteyttä kaikkiin kuvaukseen sopiviin perheisiin ja haastatteluihin valikoituivat perheet, jotka olivat suostuvaisia osallistumaan. Haastattelemamme lapset olivat kolme- ja kuusivuotiaat tytöt sekä viisi-, kuusi-, seitsemän-, ja yhdeksänvuotiaat pojat. Lapset olivat yhteensä neljästä eri perheestä.

5.4 Haastatteluiden toteutus

Haastattelun paikka ja ajoitus tulee valita tarkkaan, sillä ne voivat vaikuttaa merkittävästi lapsen kanssa syntyvään keskusteluun ja tätä kautta

saatavaan tutkimusaineistoon. Luontevin ympäristö haastatella lasta on jokin lapselle tuttu ja turvallinen paikka, esimerkiksi lapsen koti. Haastattelupaikka on myös hyvä valita sen mukaan, mitä haastattelu koskee. Pieniä lapsia haastateltaessa turvallisen tilan luomiseen voi auttaa se, että haastattelija istuu lapsen kanssa lattialla. Jotta haastattelutilanne olisi lapselle mahdollisimman luonteva ja mukava, on hyvä rohkaista lasta valitsemaan itse, missä hän haluaa haastattelun aikana oleskella. (Greene & Hogan 2005, 245.)

Toteutimme opinnäytetyömme haastattelut marras-joulukuussa 2017. Haastattelimme lapsia heidän kotonaan joko perheen olohuoneessa tai lasten omissa huoneissa. Lapset saivat valita haastattelun toteutuspaikan itse. Huomasimme lasten rentoutuvan selkeästi paremmin omassa huoneessaan, mutta haasteeksi koimme sen, että lasten omista huoneista löytyi paljon häiriötekijöitä. Lasten kanssa samalla tasolla istuminen, esimerkiksi lattialla pelailu, osoittautui luontevaksi paikaksi toteuttaa haastattelut.

Haastattelun ajoitus tulee valita lapsen vireystilan ja motivaation mukaan mahdollisimman sopiviksi. Tutkijan on hyvä neuvotella lasten lähellä olevien aikuisten kanssa sopivasta ajoituksesta. On tärkeää huomioida, ettei lapsi joudu haastattelun takia keskeyttämään mieluisaa toimintaa tai jäämään pois jostain mukavasta puuhasta. Tutkijan tulee olla joustava ja tarkkailla lapsen näkökulmasta, milloin on sopiva hetki aloittaa haastattelu. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 318–319.) Toteutimme haastattelut perheiden aikataulujen mukaan, emmekä siis pystyneet suuresti vaikuttamaan tapaamisten ajankohtiin. Jokainen haastattelu kesti tilanteesta riippuen noin tunnin. Haastattelumme ajoittuivat enimmäkseen aamupäiviin, jolloin lapset olivat kenties vilkkaimmillaan, mikä näkyi levottomuutena ja vaikeutena keskittyä haastattelun aiheisiin.

Haastattelijan on saavutettava lapsen luottamus, mikä edellyttää tasavertaista, luottamuksellista ja avointa vuoropuhelua sekä yhteistyötä aikuisen ja lapsen välillä (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 85). Haastattelun aluksi onkin hyvä käyttää 10–15 minuuttia rennon ja kiireettömän

haastattelutilanteen luomiseen ja lapseen tutustumiseen. Haastattelun pohjautuessa yhteiseen keskusteluun lämmittelyn voi toteuttaa kyselemällä lapsen kuulumisia ja kiinnostuksen kohteita esimerkiksi lautapelin pelaamisen lomassa. (Greene & Hogan 2005, 246.) Lasta haastateltaessa tulee kiinnittää huomiota lapsen tasavertaiseen kohtaamiseen sekä antaa tilaa vapaalle jutustelulle ja leikille (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 90).

Leikki on ihmiselle luonnollinen tapa toimia ja ihmisaivot kaipaavat kehittyäkseen leikkiä ja sen tuottamista. Erilaiset leikkimuodot, esimerkiksi pelaaminen, ovat luovan toiminnan perusta, sillä ne tuottavat mielihyvää. Leikinomainen toiminta on myös vuorovaikutusta, joka yhdistää ihmisiä. Se on sosiaalista toimintaa, jossa on mahdollista oppia uusien kokemusten kautta itseilmaisun taitoja ja sitä kautta tapoja tulla kuulluksi ja ymmärretyksi. Itseilmaisuus mahdollistaa osallisuuden tunteen. (Airaksinen, Karkkulainen, Ala-Vannesluoma, Pirhonen & Kastu 2015, 11.) Toiminnallisen tekemisen lomassa toteutettu haastattelu saattaa auttaa lasta rauhoittumaan paikalleen ja keskittymään. Esimerkiksi yhdessä pelaaminen voi kuitenkin suunnata lasten ajattelua liiksi peliin ja pois itse haastattelun aiheista. (Helavirta 2007, 637.) Aloitimme haastattelut pelailemalla lasten kanssa heidän itsensä valitsemissa lautapeleissä. Näin pystyimme aluksi tutustumaan lapsiin sekä saimme haastattelutilanteista mahdollisimman rennot. Pelailun lomassa pyrimme keskustelemaan lasten kanssa aikaa viettävästä vapaaehtoisesta. Huomatessamme lasten keskittymisen suuntaavan liiksi pelattavaan peliin, jatkoimme keskustelua pelin jälkeen ilman häiriötekijöitä.

Päästäkseen sisälle lapsen maailmaan, on kyseltävä ja kuunneltava kiinnostuneena kaikista lapsen esille tuomista teemoista. Haastateltavalle lapselle on luotava tunne, että haastattelija on kiinnostunut hänen näkökulmistaan ja mielipiteistään riippumatta siitä, mitä ne ovat tai mihin ne liittyvät. (Stenvall, Korkiamäki & Kallio 2015, 43–44.) Tätä tunnetta aikuisen tuleekin tukea haastattelutilanteessa kielellisellä ja ei-kielellisellä viestinnällä (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 76).

Haastattelukysymykset tulee mukauttaa lapsen ikä- ja kehitystasolle sopiviksi (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 74). Kysymykset tulee asetella lapsen näkökulmasta siten, että ne pohjaavat nimenomaan lapsen kokemusmaailmaan. Lapsen merkityssuhteet ovat rakentuneet hänen omassa maailmankuvassaan ja saattavat erota suurestikin tavasta, jolla aikuinen näkee asiat ja ilmiöt. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 70–71.) Kysymystyypeillä on myös tärkeä merkitys haastattelutilanteen vuorovaikutuksellisuuden rakentamisessa; avoimet kysymykset antavat tilaa omasanaiseen kerrontaan, kun taas suljetut kysymykset rajaavat ne pois (Helavirta 2007, 629–635). Liian tarkkaan rajatut kysymykset rajoittavat lapsen omien ajatusten kehittelyä ja voivat olla hänelle kiusallisia. Lapsen energia saattaa mennä siihen, että hän pyrkii arvaamaan, millaista vastausta aikuinen toivoo. Tämän sijaan lapsi pitäisi saada pohtimaan kysymyksiä itse ja kertomaan asioita, jotka ovat juuri hänelle tärkeitä. Lapsen antamat vastaukset ja vapaasti kertomat asiat nostavat esiin uusia asioita, jotka ohjaavat haastattelua uuteen suuntaan. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 80–83.) Olimme pohtineet etukäteen erilaisia teemoja ja aiheita haastattelukysymyksille puolijäsennellyn teemahaastattelun mukaisesti. Tiesimme haastattelutilanteessa, mistä aiheista haluamme lapsilta vastauksia, mutta olimme jättäneet kysymykset mahdollisimman avoimiksi ja sellaisiksi, jotka syntyvät vasta itse haastattelutilanteessa. Laadimme myös alustavan rungon haastatteluille (liite 2). Halusimme antaa myös tilaa lasten omalle vapaalle kerronalle.

Haastattelu antaa tilaa ennakoimattomille ja yllätyksellisille vastauksille, joihin tarttuminen vaatii haastattelijalta kuulemisen herkkyyttä ja kykyä tehdä jatkokysymyksiä. Lasta haastateltaessa haastattelijan osaamista koettelee myös lasten tapa tuottaa puhetta; se on usein rönsyilevää ja asiasta toiseen pomppivaa. (Helavirta 2007, 629–635.) Lapsen haastattelu vaatii haastattelijalta erityisesti joustavuutta ja luovuutta. Pieni lapsi ei jaksa keskittyä kovin pitkää aikaa vain istumalla hiljaa paikoillaan ja vastailemalla aikuisen esittämiin kysymyksiin. Tärkeintä lapsen haastattelemisessa onkin toimia lapsen ehdoilla. (Ruoppila 1999, 205.)

5.5 Aineiston analysointi

Aloitimme aineiston työstämisen litteroinnilla. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston puhtaaksi kirjoittamista sana sanalta. Litterointiin ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita, vaan analysointitapa, kuten tietyn ohjelman käyttö, määrittää litteroinnin vaatimukset. Aineisto on mahdollista kirjoittaa puhtaaksi kokonaan tai valikoiden esimerkiksi teema-alueiden mukaisesti. (Hiltunen 2018.) Pian haastatteluiden jälkeen kuuntelimme äänittämämme haastattelut ja litteroimme ne yhteen tekstitiedostoon. Näin saimme kerättyä materiaalin kirjalliseen muotoon puhutuista haastatteluista. Litteroitua aineistoa kertyi lopulta 11 sivua. Halusimme litteroida haastattelut mahdollisimman pian haastatteluiden toteutuksen jälkeen, koska silloin asiat olivat vielä tuoreessa muistissa ja pystyimme kirjaamaan ylös myös havaintomme lasten sanattomasta viestinnästä.

Sisällönanalyysi on tieteellinen menetelmä, joka pyrkii päätelmiin kirjoitetusta tai puhutusta, symbolisesta ja vuorovaikutuksellisesta tiedosta laadullisessa tutkimuksessa. Tavoitteena on analysoida dokumentteja, kuten kirjoja, artikkeleita, keskusteluja sekä muita kirjallisessa muodossa olevia materiaaleja järjestelmällisesti ja objektiivisesti. (Hiltunen 2018.) Sisällönanalyysillä tarkoitetaan siis aineiston kuvaamista sanallisesti. Laadullisen tutkimuksen luonne on ymmärtää ilmiön tai asian laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 17–19), minkä vuoksi sisällönanalyysi valikoitui aineistomme analysointitavaksi. Sisällönanalyysin erilaisista analysointimenetelmistä opinnäytetyöhömme sopi parhaiten teemoittelu.

Teemoittelulla tarkoitetaan nimensä mukaisesti aineiston pilkkomista osiin tai järjestelemistä erilaisten aihepiirien perusteella. Tarkoituksena on nostaa tekstistä esiin tutkittavan aiheen kannalta olennaisia teemoja, joita voidaan sitaatin tavoin käyttää esimerkiksi perustelemaan tutkijan tulkintaa tai elävöittämään tekstiä, minkä jälkeen sitä verrataan teorian antamaan tietoon. (Hiltunen 2018.) Teemoittelu auttaa siis ratkaisemaan käytännön ongelmia pelkistämisen avulla. Jaoimme saamamme haastatteluaineiston neljään teemaan; vapaaehtoisen ominaisuuksiin, yhteiseen tekemiseen

vapaaehtoisen kanssa, lapsen tunteisiin ja lapsen toiveisiin. Samat teemat olivat mukana jo haastatteluissa, joten nämä olivat loogiset jaottelut myös analysoinnin aikana. Teemoittelun avulla etsimme lasten yhteneviä sekä eriäviä kokemuksia toiminnasta.

5.5.1 Laadullisen tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen keskeisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse, sillä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käsitellään tutkimuksen sisältävien väitteiden ja tutkijan tekemien tulkintojen todenmukaisuutta. Tutkijan on pohdittava kaikkia tekemiään ratkaisuja ja työnsä luotettavuutta. Tutkijan tulee kyseenalaistaa omat arvolähtökohtansa ja huomioida niiden vaikutus tekemiinsä tulkintoihin. Tulee myös pohtia, onko tutkijan tekemä johtopäätös ainoa mahdollinen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä kertomalla tarkkaan kaikki tutkimuksen toteuttamisvaiheet. Haastattelututkimuksen kohdalla tulee kertoa esimerkiksi aineiston keräämiseen liittyvistä olosuhteista, haastattelutilanteiden kestosta sekä mahdollisista häiriötekijöistä ja virhetulkintoista. Tämän lisäksi tutkijan tulee myös arvioida itseään haastattelijana. Luotettavuutta parantaa useiden erilaisten lähteiden käyttäminen ja saadun tutkimusaineiston vertaaminen niihin. Myös työn kokonaisvaltainen ja jatkuva arviointi on keskeinen tekijä luotettavuuden lisäämisessä. (Vesterholm 2007, 44–46.)

5.5.2 Laadullisen tutkimuksen eettisyys

Laadullisen tutkimuksen eettisyyttä tarkasteltaessa huomio tulee suunnata eettisiin kysymyksiin, joita nousee esiin tutkimuksen aikana, sekä kysymyksiin, jotka liittyvät tutkittavan kohteen erityisyyteen. Eettisyys liittyy kaikkiin tutkimusprosessin vaiheisiin aina aiheen valinnasta tuloksien esittelyyn asti. Eettisesti hyvä tutkimus edellyttää tutkijalta ammattietiikkaa, millä tarkoitetaan eettisten periaatteiden, sääntöjen, normien ja hyveiden noudattamista. Tutkijan tulee osoittaa aitoa kiinnostusta uuden tiedon

hankkimiseen, tunnollisuutta ja rehellisyyttä työssä sekä kunnioitusta ihmisarvoa kohtaan. (Hakala 2016, 4–5.)

Lasten kanssa tehtävän opinnäytetyön toteuttamisen ensimmäinen eettinen askel on suostumuksen tai luvan pyytäminen kirjallisena lapsen huoltajilta. Huoltajille tulee kertoa ja kuvata lyhyesti, mutta kattavasti ja ymmärrettävästi ainakin seuraavat asiat: tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät sekä lapsille asetetut vaatimukset kuten tehtävien luonne, tilanteet, joissa lapsia havainnoidaan tai arvioidaan sekä niiden vaatima aika ja tutkimuksen kesto. Tämän lisäksi huoltajille on kerrottava selkeästi tutkimuksen tavoitteet ja aineistojen analyysi- ja raportointitavat sekä se, miten heiltä saatujen tietojen luottamuksellisuus ja heidän anonymiteettinsä turvataan. (Ruoppila 1999, 32.)

6 TULOKSET

6.1 Lasten ajatukset vapaaehtoisesta

Saimme haastattelujen avulla kerättyä riittävästi aineistoa analysointia varten, vaikka emme saaneet lapsilta vastauksia ihan jokaiseen kysymykseen.

Haastatteluiden aluksi pyysimme lapsia kertomaan, keitä heidän perheeseensä kuuluu. Lapset mainitsivat perheenjäsenikseen äidin, isän, sisaruksia sekä kavereitaan. Lapset eivät liittäneet vapaaehtoista osaksi perhettään, vaikka suurin osa lasten vanhemmista toi kyselylomakkeen vastauksissa esiin, että vapaaehtoisesta on tullut osa perhettä. Kaksi lapsista kutsui kuitenkin vapaaehtoista lempinimellä, joka viittasi mummoon. Yhdelle lapselle vapaaehtoinen oli "mummo". Kaikkien vanhempien mukaan vapaaehtoisesta on tullut lapsille läheinen.

*Äiti: "(Vapaaehtoisen nimi) on (lapselle) 'mummu'.
(Vapaaehtoisesta) on tullut hyvin läheinen. Hän on osa perhettä."*

Halusimme selvittää, muistavatko lapset, milloin he olivat tavanneet vapaaehtoisen ensimmäisen kerran. Yksi kuudesta lapsesta osasi kertoa, että oli tavannut vapaaehtoisen ensimmäisen kerran ollessaan alakoulun ensimmäisellä luokalla. Muut lapset eivät muistaneet ensimmäistä tapaamiskertaa.

Kysyttäessä lapsilta, odottavatko he vapaaehtoisen käyntejä, neljä kuudesta vastasi myöntävästi. Yksi lapsista kertoi, ettei osaa odottaa vapaaehtoisen käyntejä, sillä ei tiedä vapaaehtoisen tulosta etukäteen. Yksi lapsista vastasi, ettei odota vapaaehtoisen käyntejä. Kysyessämme syytä tähän, lapsi kertoi, että vaikka hänestä on mukavaa, että on leikkikivaveri, niin oman pikkuveljen kanssa on mukavampaa leikkiä. Vanhempien mukaan lapset odottavat vapaaehtoisen käyntejä ja saattavat kyselläkin, milloin hän on taas tulossa käymään. Eräs äiti kirjoitti lomakkeeseen, että lapsi on innoissaan, kun saa tietää vapaaehtoisen

tulevan käymään. Samainen äiti kertoi lapsen pohtivan innoissaan, mitä kaikkea he voisivat vapaaehtoisen kanssa tehdä.

Haastattelija: "Mitä te ootte tehny yhdessä?"

Lapsi: "Käyty kaks kertaa elokuvissa."

Haastattelija: "Ootteks te tehny muuta?"

Lapsi: "Käyty satamassa."

Haastattelija: "Ootte tehny paljon kaikkea."

Lapsi: "Joo!"

Haastattelija: "Mikä susta on ollu kaikista kivointa?"

Lapsi: "Elokuviissa käynti."

Pyysimme lapsia kertomaan, millaista vapaaehtoisen kanssa on olla. Yksi lapsista kertoi, että kaikki on ollut "ok" ja toisen mukaan vapaaehtoisen kanssa keksii kaikkea kivaa. Lapsilta toivottiin vastausta myös siihen, mikä itse vapaaehtoisessa on kaikkein kivointa tai parasta. Yksi lapsi kertoi olevan kivaa, kun vapaaehtoinen tulee ja lapsi avaa hänelle oven. Yksi lapsi kertoi vapaaehtoisen olevan kiva.

Haastattelija: "Mikä sun mielest (vapaaehtoisessa) on kaikist kivointa?"

Lapsi: "No kun se tulee. Kun mä avaan oven."

Annoimme lapsille aiheeksi piirtää siitä, mikä on ollut mukavinta vapaaehtoisen kanssa. Lähes kaikki lapset piirsivät aiheesta. Annetusta aiheesta piirtäneiden lasten piirustuksissa esiintyivät lapsi itse sekä vapaaehtoinen. Kaikki piirroksot käsittelivät kodin ulkopuolella tapahtuvaa toimintaa, esimerkiksi leikkipuistossa tai elokuvissa käymistä. Lapsia pyydettiin kertomaan piirustuksessa esiintyvien henkilöiden ilmeistä. Kaksi kuudesta kertoi henkilöiden ilmeiden olevan kivat, hyvät tai normaalit. Loput neljä eivät osanneet kuvailla piirrosten henkilöiden ilmeitä. Kysyessämme, mikä on ollut vähiten mukavaa vapaaehtoisen kanssa, yksikään lapsista ei kertonut minkään olleen epämieluisaa.

Haastattelija: "Sä sanoit et se (vapaaehtoisen nimi) on sun"

mielestä kiva, nii mikä siitä tekee kivan?"

Lapsi: "Nooo sen kans käydään kaikissa paikoissa, se ku käydään vaik elokuvissa tai ku se tulee tänne."

KUVIO 1. Yksi lapsista piirsi itsensä ja vapaaehtoisen ulkoilemassa.

Kysyimme myös, onko jokin kotona muuttunut sen jälkeen, kun vapaaehtoinen on ruvennut käymään. Yksi lapsista vastasi jonkin muuttuneen kotona, muttei osannut kertoa aiheesta tarkemmin.

6.2 Yhdessä tekeminen

Vapaaehtoisen käyntien tiheys vaihteli perheissä. Osassa vapaaehtoinen kävi noin kerran kuussa ja osassa taas joka toinen viikko. Joissakin perheissä vapaaehtoinen saattoi vieraillla jopa kolmekin kertaa kuukaudessa.

Kysyimme lapsilta, mitä he olivat tehneet vapaaehtoisen kanssa. Jokaisessa perheessä vapaaehtoinen oli käynyt leikkimässä ja tapaamassa ensisijaisesti lapsia, mutta osa lapsista kertoi vapaaehtoisen viettävän aikaa myös perheen vanhempien kanssa. Lapset olivat muun muassa pelanneet lautapelejä, piirtäneet ja leikkineet vapaaehtoisen

kanssa. Viisi kuudesta lapsesta kertoi käyneensä vapaaehtoisen kanssa kodin ulkopuolella esimerkiksi leikkipuistossa tai elokuvateatterissa.

Haastattelija: "Mikä on ollut kivointa mitä te ootte tehny?"

Lapsi: "Pelannu ainaki."

Haastattelija: "Mitäs ootte pelannu, onks se lautapelei vai jotain konsolipeliä?"

Lapsi: "No sellasta Kimblee."

Haastattelija: "Onks se ollut kivaa se pelaaminen?"

Lapsi: "Joo. Mä oon voittanu joka kerta. Paitsi (vapaaehtoisen nimi) on voittanu yhen kerran."

Halusimme myös selvittää, kuka päättää, mitä lapset tekevät vapaaehtoisen kanssa. Yksi lapsi kertoi saaneensa päättää tekemisen itse. Yksi lapsi taas kertoi saavansa valita tekemisen sisällön, esimerkiksi valita pelattavan lautapelin tai katsottavan elokuvan. Kaksi lasta oli sitä mieltä, että äiti tekee päätöksen yhdessä vapaaehtoisen kanssa.

Haastattelija: "Ku (vapaaehtoisen nimi) tulee käymään, nii kuka sen päättää, et mitä te teette?"

Lapsi: "Äiti ja (vapaaehtoisen nimi)."

Haastattelija: "Ootteks te lapset koskaan saanu sanoo et mitä tehään?"

Lapsi: "Ei."

Lapsia pyydettiin kertomaan, ovatko he oppineet vapaaehtoiselta jotakin. Yksi lapsi kertoi oppineensa vapaaehtoiselta r-kirjaimen lausumisen. Muut lapset eivät vastanneet kysymykseen tai kertoivat, ettei vapaaehtoinen ollut opettanut heille mitään.

Haastattelija: "Ook sä oppinut jotain uutta (vapaaehtoiselta)?"

Lapsi: "Joo."

Haastattelija: "Mitäs se on opettanu sulle?"

Lapsi: "Ärrää."

Vanhemmat tuottivat kyselylomakkeen vastauksissa ajatuksia siitä, että lapset nauttivat saadessaan omaa aikaa vapaaehtoisen kanssa ja sitä kautta erityisen paljon yksilöllistä huomiota. Tämä ajatus nousi esiin erityisesti perheissä, joissa lapsia oli useampi.

Vanhempien kyselylomake: "Muita ajatuksia lapsen kokemuksista ja ajatuksista vapaaehtoistoiminnasta."

Äiti: "On tykännyt. Ollut paljon ihania päiviä yhdessä (vapaaehtoisen nimi) kanssa. Saanut omaa huomiota häneltä ja käyneet ja tehneet yksin hänen kanssa jotain mitä (lapsen nimi) on itse halunnut."

6.3 Vapaaehtoisen herättämät tunteet lapsissa

Pyysimme lapsia valitsemaan Nallekorteista kortin, joka kuvastaa vapaaehtoista. Suurin osa lapsista valitsi positiivisia tai neutraaleja kortteja kuvastamaan vapaaehtoista.

Haastattelija: "Miks siitä tulee mieleen (vapaaehtoisen nimi)?"

Lapsi: "Nooooh että se vilkuttais tai että se vaikka tulee halaamaan." (kuva 2)

KUVIO 2. Yksi lapsista valitsi Nallekortin nro. 47 kuvastamaan vapaaehtoista.

Pyysimme lapsia myös valitsemaan kortin, joka kuvastaa lasta itseään silloin, kun hän on vapaaehtoisen seurassa. Neljä kuudesta lapsesta valitsi iloisen Nallekortin. Kysyimme jokaiselta lapselta, millainen kortti kuvastaa heitä vapaaehtoisen saapuessa. Neljä kuudesta valitsi iloisen nallen (kuva 3) kuvastamaan itseään silloin, kun vapaaehtoinen saapuu. Yksi lapsista valitsi hämmentyneen tai mietteliään nallen ja perusteli valintaansa kertomalla vapaaehtoisen peruneen tulonsa kaksi kertaa.

KUVIO 3. Suurin osa lapsista valitsi iloisen Nallekortin kuvastamaan itseään silloin, kun vapaaehtoinen saapuu.

Vanhemmat kertoivat lasten odottavan vapaaehtoisen käyntejä innoissaan. Eräs äiti kertoi lapsen innostuvan niin, että rupeaa riehumaan, kun kuulee vapaaehtoisen tulevan.

Vanhempien kyselylomake: "Miten lapsi on reagoinut, kun olet kertonut vapaaehtoisen tulevan tänään?"

Äiti:" Kovasti aina odottaa että milloin tulee. Varsinkin kun tietää että on hänen vuoronsa yksin lähteä (vapaaehtoisen nimi) kanssa. Ei malta millään odottaa ja on innoissaan. Roikkuu ikkunassa ja katsoo milloin tulee. Kun tulee, menee halaamaan."

Halusimme myös selvittää, miten lapset suhtautuvat vapaaehtoisen pois lähtöön. Kaksi kuudesta lapsesta valitsi hyväntuulisen nallen ja kaksi kuudesta apean nallen kuvastamaan itseään, kun vapaaehtoinen lähtee. Kysyttäessä lapset kertoivat, että hyväntuulinen nalle kertoo siitä, että vapaaehtoisen kanssa on ollut kivaa.

Haastattelija: "Entä millanen ku (vapaaehtoisen nimi) on käyny teil leikkimässä ja se on lähössä, nii millanen nalle sä sillon oot?"

Lapsi: "Se näyttää alapeukkuu."

Haastattelija: "Osaaks sä sanoo mitä se nalle tuntee?"

Lapsi: "Surua ja ehkä semmosta ei ei ei älä lähe."

Pyysimme lapsia vielä valitsemaan Nallekorteista kortin, joka kuvastaa vapaaehtoista tämän lähtiessä. Kaksi kuudesta lapsesta valitsi selkeästi positiivisen nallen ja kertoi syyksi sen, että vapaaehtoisella on ollut kivaa lapsen kanssa. Yksi lapsista valitsi surullisen nallen, koska vapaaehtoinen on surullinen joutuessaan lähtemään. Yksi lapsista valitsi kolme erilaista nallea kuvastamaan vapaaehtoista. Korteista yksi kuvasti vapaaehtoista lähtemässä iloisena pois, koska hän on rankan työpäivän jälkeen saanut viettää aikaa lasten kanssa ja yksi korteista oli väsynyt nalle samasta syystä. Yksi korteista taas kuvasti vapaaehtoista surullisena, koska lapsen mukaan vapaaehtoinen ei haluaisi lähteä.

Haastattelija: "Millanen nalle (vapaaehtoisen nimi) ois sillon ku se on lähössä?"

Lapsi: "Tommonen, ööö se lähtee hymyillen iloisena pois. Jos sillä on ollu rankka työpäivä."

Haastattelija: "Ai sillä on ollu rankka työpäivä ja se tulee teijän luo, nii sit se lähtee ilosena pois?"

Lapsi: "Joo! Tai sit tämmönen, et se nukahtaa tai tämmönen."

Haastattelija: "Miks semmonen?"

Lapsi: "Se ei haluakaan lähtee, mut silti pitää lähtee kotiin."

Vanhempien kyselylomakkeissa nousi esiin vapaaehtoisen merkitys koko perheelle. Vanhemmat tuottivat tekstiä siitä, kuinka vapaaehtoinen on ollut iso tuki ja apu koko perheelle.

6.4 Lasten toiveet ja odotukset

Halusimme selvittää, toivovatko lapset vapaaehtoisen käyvän useammin. Lapset eivät ilmaisseet haluavansa vapaaehtoisen vierailevan useammin. Yksi lapsista kuitenkin kertoi, että on kivaa, kun vapaaehtoinen käy usein. Toinen lapsi pohti, että on paljon mukavampaa, kun vapaaehtoinen käy monta kertaa vuodessa, kuin että hän kävisi vain muutaman kerran.

Haastattelija: "Vai oisko kivempi jos se kävis harvemmin tai enemmän?"

Lapsi: "Vuodessa kolmesta kertaa oishan se paljon parempi ku vuodessa kolme kertaa."

Yksikään lapsista ei kertonut tilanteesta, jolloin ei olisi halunnut vapaaehtoisen tulevan käymään, vaan lapset tuottivat ajatuksen, että vapaaehtoinen on aina tervetullut.

Suurin osa lapsista ei osannut mainita uusia aktiviteetteja, joita haluaisivat vapaaehtoisen kanssa tehdä. Yksi lapsista kertoi haluavansa tehdä vapaaehtoisen kanssa piparkakku- tai suklaatalon lähestyvän joulun vuoksi.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössä selvitimme lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta. Haastatteluissa kysyimme lapsilta, mitä he ovat tehneet vapaaehtoisen kanssa ja millaisia tunteita yhdessä tekeminen heissä herättää. Selvitimme myös lasten toiveita ja odotuksia Särö vapaaehtoistoiminnan suhteen.

Yhteistyötahomme ja haastattelemiemme lasten vanhemmat olivat kertoneet, että lapset pitävät vapaaehtoista perheenjäsenenä, mutta lapset eivät osanneet ajatella asiaa samalla tavalla. Lapset liittivät perheeseensä vanhemmat ja sisarukset sekä osin myös muita sukulaisia. Lasten kertoman perusteella voi ajatella, että tämän ikäiset lapset ajattelevat perhettä ensisijaisesti biologisen sukulaisuuden ja yhdessä asumisen pohjalta, jolloin he eivät koe vapaaehtoista konkreettisesti osaksi perhettään (Ritala-Koskinen 2001, 114). Lasten ja vanhempien vastauksista kuitenkin näkee, että vapaaehtoinen on tärkeä osa lasten ja perheiden elämää. Tärkeimpiä lasten kasvua suojaavia tekijöitä ovat myönteiset ihmissuhteet, jotka voivat suuntautua myös ydinperheen ulkopuolelle. Kasvua tukee kokemus hyväksynnästä, kannustavuudesta ja keskustelelevasta ja kuuntelevasta ohjauksesta. (THL 2017.)

Lapset eivät osanneet kertoa, miten kauan vapaaehtoinen oli heillä käynyt tai milloin he olivat tavanneet ensimmäisen kerran. Myös vapaaehtoisen kuvaileminen tuotti lapsille vaikeuksia. Haastatteluiden aikana kävi kuitenkin ilmi vapaaehtoisen olevan lapsille mieluisa ja tärkeä. Tästä päätelimme, että haastattelemiemme lasten aikakäsitys ei ollut vielä täysin kehittynyt. Muistamattomuus ei siis johtunut siitä, etteivätkö kokemukset vapaaehtoisen kanssa olisi olleet merkityksellisiä ja muistamisen arvoisia, vaan lasten kognitiiviset kyvyt eivät ole kohderyhmämme ikähaarukassa vielä tarpeeksi kehittyneet. Vanhin lapsista, 9-vuotias, osasi vastata, milloin oli tavannut vapaaehtoisen ensimmäisen kerran. Myös vapaaehtoisen kuvaileminen onnistui vanhimmalta haastateltavalta paremmin kuin nuoremmilta. Tästä on huomattavissa, kuinka yhdeksänteen ikävuoteen mennessä lapselle on

muodostunut jo kehittyneempi aikakäsitys ja muisti. Neljävuotias lapsi saattaa muistaa jo useamman kuukauden tai jopa vuodenkin takaisia tapahtumia. Lasta kiinnostaa kauankin aikaa sitten tapahtuneet asiat, mutta ajankäsitteet eivät ole vielä täysin selviä. (MLL 2017a.) Tämän huomasi erityisesti nuorimpien lasten kohdalla. Lapset muistivat vapaaehtoisen ja tiesivät, kenestä oli kyse, mutta eivät osanneet kertoa kovin tarkkaan, mitä ovat tehneet hänen kanssaan tai miltä hän näyttää. Kouluikäisillä ajantaju on jo paljon laajempi. Seitsemänvuotias hahmottaa jo aikaa kuvaavia käsitteitä; nykyhetken, menneisyyden ja tulevaisuuden (MLL 2017b).

Yksikään lapsista ei maininnut yhtäkään epämieluisaa asiaa liittyen vapaaehtoisen käynteihin. Kysyttäessä kukaan lapsista ei myöskään osannut sanoa mitään huonoa vapaaehtoisesta. Tästä päättelimme, että Särö vapaaehtoistoiminta on tärkeää lapsille ja lapset kokevat vapaaehtoisen käynnit mielisiksi. Tätä ajatusta tukevat myös lasten vastaukset kysyttäessä, millaista vapaaehtoisen kanssa on ollut. Vaikka lapset eivät osanneet sanoittaa ja tuoda esiin vapaaehtoisen tärkeyttä, välittyi se lasten kertomusten ja käyttäytymisen perusteella. Suurin osa lapsista puhui mielellään vapaaehtoisesta ja tuotti vain positiivisia ajatuksia aiheeseen liittyen. Tästä voidaan päätellä myös se, että Särö vapaaehtoistoimintaan on rekrytoitu sopivia, aidosti motivoituneita ja toiminnasta kiinnostuneita vapaaehtoisia. Tätä päätelmäämme tukee Eskolan ja Kurjen (2001) ajatukset siitä, ettei vapaaehtoistoimintaa toteuteta taloudellisen hyödyn takia, vaan motiivina on vapaaehtoisen henkilökohtainen halu ja ajatus siitä, että hän voi olla avuksi toiselle (Eskola & Kurki 2001, 10).

Lasten kertomuksista päättelimme, etteivät lapset kaipaa mitään erikoista tekemistä vapaaehtoisen kanssa, vaan tärkeintä on aikuisen läsnäolo ja yhdessä tekeminen. Lapset kertoivat innoissaan vapaaehtoisen kanssa pelailusta ja muista arkisista puuhista, joita lapset pääsevät tekemään jokapäiväisessä elämässään. Tätä päätelmää tukee myös yhden lapsen vastaus häneltä kysyttäessä, miksi vapaaehtoinen on kiva. Lapsi vastasi olevan kivaa, kun vapaaehtoisen kanssa käydään jossain. Tästä

ajatuksesta voidaan johtaa, ettei lapselle välttämättä ole tavallista päästä kovin usein harrastamaan kodin ulkopuolisia aktiviteetteja. Vapaaehtoinen tuo siis niin sanotusti "luksusta" arkeen kun lapsi pääsee yhdessä hänen kanssaan kodin ulkopuolelle esimerkiksi elokuviin tai leikkipuistoon.

Päätelmiämme tukee Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen (2014) julkaisema tutkimus lapsiperheiden hyvinvoinnista, jossa perheiden huolenaiheeksi nousi usein oma jaksaminen ja kiire arjessa. Työ- ja perhe-elämän yhdistäminen voi olla haastavaa, jolloin arkinen puuhastelu lasten kanssa saattaa jäädä vähäiseksi. Myös riittämättömyys vanhempana nousi tutkimuksen tuloksissa esiin. (THL 2014.) Vapaaehtoistoiminta antaa lapselle turvallisen aikuiskontaktin, mikä tukee vanhempien omaa jaksamista sekä lapsen hyvinvointia. Vapaaehtoinen antaa lapselle aikaa ja on läsnä, kun perheen arki ei anna vanhemmille mahdollisuutta siihen.

Vanhempien suunnalta nousi ajatuksia siitä, että lapset nauttivat, kun saavat kahdenkeskistä aikaa vapaaehtoisen kanssa. Vanhemmat myös itse tuottivat ajatuksia siitä, että lasten yksilöllinen huomio voi arjessa jäädä vähälle erityisesti perheissä, joissa lapsia on useampi.

Vapaaehtoinen pystyy antamaan lapselle aidosti läsnä olevan aikuisen kaiken huomion. Päätelmiämme tukevat Matinlaurin ja Pääjärven (2005) tutkimuksessa saadut tulokset liittyen EPPU-tukihenkilötoimintaan. Tutkimukseen osallistuneet perheet nostivat hekin esiin arkisen puuhastelun tärkeyden ja perheen omaan arkeen suuntautuvan tuen, eivätkä niinkään elämyksellisen toiminnan tarvetta. (Matinlauri & Pääjärvi 2005, 91.)

Lasten osallisuuteen perehtyminen oli yksi opinnäytetyömme lähtökohdista ja halusimmekin selvittää, ovatko lapset saaneet päättää, mitä vapaaehtoisen kanssa tekevät. Yhden lapsen äiti kertoi, että lapsi yhdessä vapaaehtoisen kanssa päättää tekemisen. Yksi lapsista nyökkäsi asiasta kysyttäessä. Kuitenkaan pääsääntöisesti lapset eivät olleet saaneet päättää yhteistä tekemistä. Uskomme vanhempien kyselylomakkeen vastausten perusteella, että lapsilta on kysytty, mitä he haluavat tehdä. Lapset eivät kuitenkaan selvästikään koe saaneensa vaikuttaa yhteisen

tekemisen keksimiseen. Karlsson (2012) käy teoksessaan läpi lasten halua tulla kuulluksi erityisesti jokapäiväiseen elämään liittyvissä asioissa (Karlsson 2012, 29–34), kuten esimerkiksi juurikin yhteistä tekemistä pohtiessa. Osallisuuteen kuuluu keskeisenä osana oikeus tuoda esiin omia ajatuksiaan perhe-elämässä ja vapaa-ajalla (Pajulammi 2014, 138). Lapsille osallisuuden ei tarvitse olla kovinkaan suuria asioita, vaan jo mahdollisuus yhteisen tekemisen ehdottamiseen on heille tärkeää. Lapsen osallisuuden tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja on tärkeää ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso (Kettunen 2017, 19 – 21). Etenkin pienille lapsille voi itselleen olla vaikeaa kertoa, millaisia asioita tahtoisi aikuisen kanssa tehdä. Vaikka haastattelemamme lapset kokivat, etteivät olleet juurikaan saaneet vaikuttaa tekemiseen, ei heiltä silti noussut negatiivisia kokemuksia yhteisestä tekemisestä, vaan he olivat nauttineet vapaaehtoisen kanssa viettämästään ajasta.

Lapset valitsivat pääosin positiivisia tai neutraaleja Nallekortteja kuvastamaan vapaaehtoista. Tästä voimme päätellä lapsilla olevan pääsääntöisesti positiivinen kuva vapaaehtoisesta tai vapaaehtoisen olevan hyvällä tuulella vieraillessaan lasten luona. Vapaaehtoinen vaikuttaa siis lasten silmissä myös nauttivan heidän kanssaan oleilusta. Useiden tutkimusten mukaan vapaaehtoinen kokee saavansa palkkion työstä, kun tietää tehneensä toiselle ihmiselle jotakin hyvää. Vaikka vapaaehtoistoiminnan tekemistä saattaakin usein määrittää puhdas auttamisenhalu, vapaaehtoinen saa todennäköisesti toiminnastaan aina myös jotakin itselleen. Vapaaehtoistoiminta on paitsi antamista myös saamista. Vapaaehtoinen saa toiminnasta paitsi hyvän mielen, myös esimerkiksi seuraa, ajankulua, merkityksellisiä mahdollisuuksia tai yhteenkuuluvuutta. (Kärkkäinen 2014, 57–60.)

Yksi lapsi valitsi hämmentyneen tai mietteliään Nallekortin, koska vapaaehtoinen oli muutaman kerran perunut tulonsa. Lapsi oli ollut pettynyt, kun vapaaehtoinen ei tullutkaan. Tästä voimme päätellä, että lapsi oli odottanut vapaaehtoisen tuloa.

Kun pyysimme lapsia valitsemaan Nallekortin kuvastamaan tunnetta, jonka vapaaehtoisen pois lähteminen heissä herättää, valitsi jokainen lapsi erilaisen tunnekortin. Osa lapsista valitsi useita eri kortteja ja korttien tunneskaalat vaihtelivat iloisesta surulliseen. Vapaaehtoisen pois lähteminen herättää lapsissa siis paljon erilaisia tunteita.

Vastauksista välittyy kaiken kaikkiaan tunne siitä, että lapset ja vapaaehtoinen jakavat asioita, kokemuksia ja tunteita vastavuoroisesti. Sekä lapsi että myös vapaaehtoinen saavat toiminnasta paljon irti. Aidosti kuuntelemalla aikuinen oppii tuntemaan lapsen ja saamaan korvaamatonta tietoa lapsen elämästä. Sosiaalisilla suhteilla on suuri merkitys lapsen identiteetin rakentumisessa ja oman arvon tunne on vahvasti sidoksissa siihen, miten toiset ihmiset, erityisesti aikuiset, näkevät lapsen ja millaista palautetta lapsi saa. (Toroi 2010, 37–39.)

Haastattelija: ”Onks sun mielest kuitenkin kivaa et se tulee käymään? Vai ei-kivaa?”

Lapsi: ”No on kyllä kivaa saada leikkikaveri mutta (pikkuveljen nimi) on vielä hauskempi.”

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta. Työmme tarkoituksena oli selvittää toiminnan merkitystä lapsille ja lisätä samalla lasten osallisuutta sekä tuoda vapaaehtoistoimintaa ja sen tarpeellisuutta esille. Opinnäytetyömme aineisto koostui lasten haastatteluista ja vanhempien kyselylomakkeesta sekä erilaisista lähteistä hankkimastamme teorian tiedosta. Aineiston analysoimisen tukena toimi lasten vanhempien täyttämä kyselylomake. Tuloksia tarkastelemalla voimme todeta, että saavutimme opinnäytetyömme tavoitteen ja työmme vastaa sen tarkoitusta.

Yhteistyö opinnäytetyömme toimeksiantajan kanssa sujui moitteettomasti ja saimme tarvitsemaamme tukea ja informaatiota liittyen Särö vapaaehtoistoimintaan. Sujuva tiedonkulku ja aktiivinen yhteydenpito toiminnan koordinaattoreiden kanssa edistivät työskentelyämme. Opinnäytetyömme ohjaava opettaja oli tukenamme koko prosessin ajan ja saimme häneltä arvokkaita neuvoja ja kehittämisideoita. Työskentelyn kannalta oli ensiarvoisen ratkaisevaa toimiva yhteistyömme ja keskinäinen vuorovaikutuksemme. Pyrimme koko prosessin ajan refleктоimaan omaa toimintaamme ja ajatuksiamme, sekä antamaan toisillemme rakentavaa palautetta ja kiitosta onnistumisista.

Lasten haastattelut sujuivat pääsääntöisesti hyvin ja saimme kerättyä riittävästi aineistoa opinnäytetyötämme varten. Perheet ottivat meidät lämpimästi vastaan ja lapset suhtautuivat meihin luontevasti alkujännityksestä päästyään. Haastattelujen ajoittuminen aamupäiviin vaikutti lasten vireystasoon ja näkyi ajoittaisena levottomuutena sekä keskittymisvaikeuksina. Lapset osallistuivat kuitenkin aktiivisesti haastatteluihin ja vastasivat avoimesti kysymyksiimme.

Haastattelujen toiminnallisuus ja lasten ehdoilla eteneminen toimivat haastattelujemme perustana. Hyödynsimme useita eri menetelmiä, jotta jokaiselle lapselle löytyi oma mieluinen tapa osallistua. Mitä nuorempi lapsi on, sitä tärkeämpää on ottaa huomioon myös lapsen toiminnallisuus.

Lapset kertovat asioista myös käyttäen kehoaan, leluja ja muita välineitä. (Alasuutari 2005, 146.) Etenkin Nallekortit osoittautuivat hyväksi työkaluksi lasten kanssa toimiessamme. Lasten haastattelemisen ei ollut meille entuudestaan tuttua, mutta perusteellisen valmistautumisen avulla suoriuduimme haastatteluista sujuvasti. Nallekorttien avulla lapsilta saamamme palautteen perusteella haastattelumenetelmämme olivat lapsille mielekkäitä.

Kahdessa ensimmäisessä haastattelussa vanhemmat olivat paikalla ja osallistuivat muun muassa yhdessä pelailuun. Ensimmäisen haastateltavan kohdalla lapsen äiti oli välillä samassa huoneessa, mutta ei muuten osallistunut toimintaamme. Kyseinen äiti kuitenkin välillä korjasi lapsen sanomisia ja välillä vastasi tämän puolesta. Toisessa haastattelussa lapsen äiti osallistui kanssamme yhdessä pelailuun ja lapsi istuikin äitinsä sylissä melkein koko haastattelun ajan. Haastattelun alkuvaiheessa äidin läsnäolo auttoi lasta rentoutumaan ja olemaan jännittämättä haastattelutilannetta. Haastattelun edetessä lapsi kuitenkin takertui ja nojautui yhä enemmän äitiinsä, eikä ollut enää halukas vastaamaan kysymyksiimme.

Pohdimme, vaikuttiko vanhempien läsnäolo tutkimustuloksiimme. Olisimmeko saaneet esimerkiksi äitiinsä takertuvalta lapselta enemmän vastauksia ilman äidin läsnäoloa vai olisiko lapsi tällöin pystynyt rentoutumaan ollenkaan? Jälkeenpäin pohdittaessa viisaampaa olisi ollut ensin pelaila lapsen kanssa niin, että lapsen äiti olisi ollut mukana. Tämän jälkeen olisimme siirtyneet toiseen huoneeseen juttelemaan lapsen kanssa ilman äidin läsnäoloa. Tämä menettelytapa olisi saattanut toimia paremmin. Opimme näistä kahdesta ensimmäisestä haastattelusta ja neljä seuraavaa lasta haastattelimme ilman vanhempien läsnäoloa.

Opinnäytetyötämme varten olisi kenties kannattanut haastatella vanhempia lapsia, sillä esimerkiksi 9-vuotiasta lasta haastattellessamme saimme huomattavasti kattavampia vastauksia kysymyksiimme kuin nuorempien lasten kohdalla. Voi kuitenkin olla, että vanhempia lapsia ei ole mukana toiminnassa kovinkaan paljoa, sillä toiminta on suunnattu

nimenomaan pikkulapsiperheille. Seitsemän vuotta täytettyään lapsen ajattelu muuttuu käsitteellisemmäksi. Kouluikäinen lapsi muodostaa sekä ilmaisee yhä enemmän omia mielipiteitään ja osaa katsoa asioita kriittisemmästä näkökulmasta. (Dunderfelt 2011, 73–83.) Nuorimmat haastateltavamme eivät osanneet tuoda omia ajatuksiaan niin selkeästi esiin, kuin vanhemmat haastateltavat.

Aineistoa pystytään hyödyntämään Särö vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen sekä rahoituksen hakemiseen. Tiedonhakua tehdessämme huomasimme, että tutkimustietoa vapaaehtoistoiminnasta asiakkaiden ja erityisesti lasten näkökulmasta on saatavilla niukasti. Opinnäytetyömme tietoperustaa ja lähdeaineistoa voidaan hyödyntää myöhemmissä tutkimuksissa.

8.1 Eettisyys

Lasten haastattelemiseen liittyen haastattelijan tulee pohtia useita eettisiä kysymyksiä prosessin eri vaiheissa. Eettiset kysymykset koskevat koko prosessia kysymystenasettelusta tulosten julkistamiseen sekä julkaisujen kieliasuun saakka. Haastattelijan tulee myös tehdä eettisesti kestäviä valintoja eri tilanteissa. On tärkeää, että haastattelija sekä ymmärtää haastateltavaansa että kunnioittaa tämän yksityisyyttä. Lapsia on suojattava kaikilta mahdollisilta ajateltavissa olevilta haitoilta, joita opinnäytetyöstä saattaa seurata. Lasten tutkimuksiin ei saa sisältyä mitään etukäteen tiedossa olevia riskejä, jotka vaarantavat lapsen kehityksen kulkua. Huomioon otettavia riskejä ovat muun muassa tutkimuskohteiden valinta, tietosuoja, työmenetelmät, tekniikka ja tutkimustiedon käyttö sekä julkistaminen. (Ruoppila 1999, 26–30, 39.)

Ennen haastatteluja lähetimme vanhemmille kirjeen (liite 3), jossa kerroimme itsestämme ja opinnäytetyöstämme sekä haastattelujen luonteesta ja aineiston käyttötarkoituksesta. Kirjeessä kehoitimme vanhempia kertomaan lapsille etukäteen haastattelujen luonteesta ja tulevasta haastattelutilanteesta. Kerroimme myös haastattelujen olevan

luottamuksellisia ja kaiken saamamme aineiston päätyvän tuhottavaksi opinnäytetyömme valmistumisen jälkeen.

On muistettava, että saadusta tutkimusluvasta huolimatta lapsella on oikeus kieltäytyä osallistumasta haastatteluun ja lapsia haastattelevan onkin syytä pohtia, kuinka varmistaa lasten oma suostumus osallistumiseen. Haastattelijat noudattavat tutkimuseettisen neuvottelukunnan yleisiä periaatteita, joiden mukaan ”tutkittava voi antaa suostumuksensa suullisesti tai kirjallisesti, tai hänen käyttäytymisestään voi olla muutoin tulkittavissa hänen ilmaisseen suostuneensa tutkimukseen”. (Ruoppila 1999, 38.) Lasten vanhemmilta kysyimme luvan haastatteluihin kirjallisesti (liite 4) ja lasten oman suostumuksen varmistimme vielä suullisesti haastatteluiden alussa. Kerroimme lapsille, että he voivat jättää haastattelun kesken, jos heistä tuntuu siltä, etteivät he halua enää osallistua.

Pelkkä lapsen käyttäytymisen tarkkailu suostumuksen merkinä pakottaa haastattelijan herkistymään lasten viesteille läpi haastattelun. Lapsen oikeutta kieltäytyä osallistumasta on kunnioitettava, eikä häntä saa painostaa osallistumiseen. Painostaminen saattaa vääristää haastattelutuloksia enemmän kuin muutaman yksilön poisjäänti kieltäytymisen tai haastattelun keskeyttämisen takia. (Ruoppila 1999, 38.) Osallistumisen lisäksi lapselta tulee kysyä suostumus erilaisten tuotosten, kuten piirustusten, julkaisuun. Niitä julkaistaessa on otettava huomioon yksityisyyden suoja ja tekijänoikeus, joka säilyy lapsella. (Raittila, Vuorisalo & Rutanen 2017, 316–317.) Kaikilta lapsilta kysyttiin lupa piirustusten julkaisemiseen ja kielteisiä vastauksia kunnioitettiin.

Lapselle tulee kertoa, mistä haastattelussa on kysymys ja mitä häneltä mahdollisesti odotetaan sen aikana. Haastattelijan on valmistauduttava kertomaan lapselle tarpeeksi selkeällä ja yksinkertaisella kielellä haastattelun tarkoituksesta ja aikataulusta sekä täsmentämään, mitä osallistuminen lapselta vaatii. Lapselle on tärkeää tarjota tilaisuuksia kysymysten esittämiseen. Riittävä tieto haastattelusta on tärkeää myös lapsen näkökulmasta, sillä lapsella on aina omat odotuksensa siitä,

millaisesta tilanteesta on kyse ja mitä siitä seuraa. Lapsi on sosiaalinen toimija, joka tunnistaa sosiaalisen vuorovaikutuksen käytäntöjä ja myös asennoituu siihen olettamiensa toiminnan seurausten mukaan. (Alasuutari 2005, 147–148.) Aloitimme haastattelut kartoittamalla, mitä lapset tiesivät entuudestaan tulostamme. Halusimme kuitenkin varmistaa, että lapsilla on todelliset tiedot haastatteluista, joten kerroimme heille opinnäytetyöstämme sekä haastatteluiden kulusta. Annoimme lapsille myös tilaa esittää heitä askarruttavia kysymyksiä.

Opinnäytetyön tekijän tulee harjoittaa tutkimuseettistä pohdintaa myös kysymyksenasettelussa sekä laatiessaan haastattelun tai kyselylomakkeen kysymyksiä. Kysymyksiä tulee pohtia erityisesti silloin, kun opinnäytetyö suuntautuu lapsiin. (Ruoppila 1999, 39, 28–30.) Suunnittelimme haastattelutilanteet kohderyhmämme mukaisiksi. Haastattelutilanteet toteutimme lasten ehdoilla istuen lattialla yhdessä lasten kanssa ja olimme valinneet pelattavat lautapelit ikäryhmän mukaan. Laadimme haastattelukysymykset mahdollisimman selkeiksi ja pyrimme käyttämään "lapsen kieltä".

8.2 Luotettavuus

Lapsen ja aikuisen välisen valtaeron voidaan nähdä tutkimushaastattelun näkökulmasta sekä myönteiseksi että kielteiseksi asiaksi. Valta-asetelman myönteisenä vaikutuksena voidaan pitää sitä, että se antaa aikuiselle oikeuden tehdä kaikenlaisia kysymyksiä ja odottaa lapselta rehellisiä vastauksia. Jos lapsi toimii haastattelutilanteessa opettaja-oppilas-suhteen kaltaisesti, voi hänen vastaamistaan ohjata pyrkimys oikeiden vastausten antamiseen. Lapsen vastaukset voivat heijastaa enemmän sitä, mitä hän olettaa haastattelijan haluavan tietää, kuin sitä miten asiat oikeasti näyttävät hänen omassa elämässään. Tällaisissa tilanteissa lapsen ja aikuisen välinen valtaero vaikuttaa vahvasti haastatteluvuorovaikutukseen ja sitä kautta lapsen vastauksiin. Valtaeroasetelmasta voivat kertoa esimerkiksi lapsen runsaat en tiedä tai en muista -vastaukset. (Alasuutari 2005, 152–153.) Onkin tärkeää pyrkiä saavuttamaan lapsen luottamus

ilman auktoriteettisuhdetta. Tämä vaatii haastattelijalta herkkyyttä ja hienotunteisuutta vuorovaikutuksellisen suhteen luomiseksi. Myös haastattelutilanteen kiireettömyys ja joustavuus auttavat luottamuksen rakentamisessa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 70–71.)

Tuntemattoman, aikuisen haastattelijan on lähes mahdotonta saavuttaa täyttä ymmärrystä lapsen kokemusmaailmasta. Siitä huolimatta lasten kuuleminen on erittäin tärkeää lasten osallisuuden takaamiseksi. (Greene & Hogan 2005, 19.) Vaikka toteutimme haastattelut mahdollisimman pitkälti lasten ehdoilla ja tekemään haastattelutilanteista rentoja, olimme lapsille kuitenkin entuudestaan tuntemattomia aikuisia. Mahdollisen auktoriteettisuhteen lisäksi myös haastattelijoiden suuri määrä saattoi vaikuttaa tutkimustuloksiin, vaikka pyrimme siihen, että vain yksi meistä toimi ensisijaisena haastattelijana. Haastatteluiden suhteen tulee myös pohtia sosiaalisesti suotavien vastausten mahdollisuutta. Lapset ovat esimerkiksi saattaneet jättää kertomatta negatiivisista kokemuksistaan liittyen Särö vapaaehtoistoimintaan. Aineistomme on myös kooltaan pieni, joten opinnäytetyömme tuloksia voidaan pitää lähinnä suuntaa-antavina.

Yksi laadullisen tutkimuksen ongelmista on se, että saatu tieto perustuu ihmismuistiin, mikä ei ole täysin luotettava. Sen vuoksi on tärkeää kyseenalaistaa ja vertailla saamaansa tietoa. Luotettavuuden lisäämisen kannalta katsottuna on parempi, jos tutkimustulosten analysoijia on useampia. Työskentelyssä on tärkeää saada tukea ja erilaisia näkökulmia ja pohtia asioita yhdessä toisten analysoijien kanssa. Toisilta saadut kommentit ovat tärkeitä etenkin, kun halutaan lisätä tutkimuksen kokonaisluotettavuutta sekä vähentää tutkimuksen virheitä. Kommentoijina voivat olla kollegat, ohjaajat, vertaisryhmät sekä tutkimuksen aihealueen asiantuntijat. Kriittistä arviointia ja keskustelua on hyvä käydä etenkin tutkimusaiheen valinnasta, tutkimusongelman muotoilemisesta sekä teorian ja teoreettisten käsitteiden operationalisoinnista. (Vilkkä 2007, 153.)

Toteutimme opinnäytetyömme kolmen hengen ryhmässä, mistä oli luotettavuuden kannalta paljon hyötyä. Pystyimme refleктоimaan ja

pohtimaan tutkimustuloksia erilaisista näkökulmista sekä täydentämään toistemme ajatuksia ja osaamista. Toteutimme myös itsearviointia koko prosessin ajan. Lisäksi saimme haastattelemiltamme lapsilta arviointia itse haastattelutilanteista. Opinnäytetyömme luotettavuuteen vaikuttaa myös runsas ja monipuolinen lähdeaineisto. Perehdyimme teorian tietoon kattavasti ja tarkastelimme tietoa objektiivisesti, kuitenkin lähdekriittisyyttä unohtamatta.

LÄHTEET

Ahde, S. 2013. Lasten käsityksiä hyvästä arjesta. Kasvatustieteiden pro gradu –tutkielma. Helsingin yliopisto.

Ahlholm, S. 2014. "Että jokainen lapsi saisi osallistua niillä taidoilla, mitä hänellä on" – Kasvattajien toiminta lasten osallisuudessa. Kasvatustieteiden pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Aira, M. 2005. Laadullisen tutkimuksen arviointi. *Duodecim* 2005;121:1073–77. [viitattu 4.1.2018]. Saatavissa: <http://www.terveyskirjasto.fi/xmedia/duo/duo94977.pdf>

Airaksinen, R., Karkkulainen, M., Ala-Vannesluoma, T., Pirhonen, P. & Kastu, R. 2015. Toimii! Hoitajan opas luoviin menetelmiin. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Alasuutari, M. 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Anttila, K., Juote, A., Ruokolainen, R. & Anttila, M. 2009. TUEXI Alueellinen Nuorten Tukihenkilötoiminta 2007–2010. Väliarviointi 15.3.09. Kehityspiikki Oy.

Brommels, M. 2017. Mitä valinnanvapaus merkitsee terveydenhuollolle? *Duodecim* 4/2017, 331–332.

Deal, R. 2015. The Bears. St Luke's Innovative Resources. Victoria.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia – Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Eskola, A. & Kurki, L. 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Greene, S. & Hogan, D. 2005. *Researching Children's Experience – Methods and Approaches*. London: Cromwell Press Ltd.

Hakala, T. 2016. Eettisyys laadullisessa tutkimuksessa – tutkijan näkökulma. Terveystieteiden pro gradu –tutkielman lisäosa. Tampereen yliopisto.

Halme, N. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (toim.). 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 216–227.

Helavirta, S. 2007. Lasten tutkimushaastattelu – Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua. Yhteiskuntapolitiikka 72 (2007).

Hiltunen, L. Graduaineiston analysointi. Jyväskylän yliopisto [viitattu 4.1.2018]. Saatavissa:

http://mit.juy.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/aineiston_analysointi2.pdf

Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkilähtöinen työote lastensuojelun perhetyössä. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja.

Järvenpää, E. 2006. Laadullinen tutkimus- diasarja. Helsingin teknillinen korkeakoulu. SoberIT jatko-opintoseminaari [viitattu 4.1.2018]. Saatavilla: <http://www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf>

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. Edita.

Karjalainen, K. 2013. ”Se on koko ajan parantanut niinku sika juoksuaan” – Vanhempien arjelle ja ennaltaehkäisevälle perhetyölle antamat merkitykset. Sosiaalityön pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto.

Karlsson, L. 2012. Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen ja toiminnan poluilla. Teoksessa: Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2012. Jyväskylän yliopistopaino, 17–63.

Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.). 2012. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylän yliopistopaino.

Karttunen, S. 2015. Perheen ongelmiin puuttumisen mahdollisuudet ja rajat päiväkodin työntekijöiden kertomana. Sosiaalityön pro gradu – tutkielma. Tampereen yliopisto.

Kettunen, H 2008. Lasten kokema hyvinvointi porilaisissa peruskouluissa. Erityispedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Kettunen, I. 2017. Osallisuus on lapsen oikeus. Kasvu 2/2017, 19–21. Talentia.

Korppi, M. & Latvala, J. 2010. Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana. Kasvatustieteiden pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Koskiahho, B. 2001. Sosiaalipolitiikka ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy, 15–40.

Kuusinen-James, K. & Tölkö, S. 2012. Vapaaehtoisuus lapsiperheessä. Verson julkaisuja 1/2012. Lahti: Lahti-Kopio Oy.

Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana – Eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Väitöskirja. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Kärkkäinen, M. 2014. "Tää on ollu kuitenkin tosi avartava kokemus" - Fenomenologinen tutkimus Suomen Merimieskirkon ulkomailla työskentelevien vuosivapaaehtoisten kokemuksista. Pro gradu –tutkielma. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Lahden Diakonialaitos 2017a. Toimintarakenne [viitattu: 30.11.2017]. Saatavissa:

http://www.dila.fi/lahden_diakonialaitos/esittely/toimintarakenne

Lahden Diakonialaitos 2017b. Esittely [viitattu: 30.11.2017]. Saatavissa: http://www.dila.fi/lahden_diakonialaitos/esittely

Lahden Diakonialaitos 2017c. Diakoniahankkeet [viitattu: 30.11.2017].

Saatavissa: <http://www.dila.fi/diakoniatyo/diakoniahankkeet>

Lahden Diakonialaitos 2017d. Tukea lapsiperheille [viitattu: 30.11.2017].

Saatavissa: http://www.dila.fi/perheille/tukea_lapsiperheille

Lahden Diakonialaitos & Lahden ensi- ja turvakoti ry. 2017. Säröperheelle tueksi –esite.

Leemann, L. & Hämäläinen, R-M. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka 81 (2016):5. 586–594.

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveyden ja hyvinvoinnin laitos [viitattu: 29.1.2018]. Saatavissa: https://www.thl.fi/documents/10531/2088501/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/52a41c04-c4fa-4cf0-bc6f-0bb06705903b

Lehti, N. 2015. Ennaltaehkäisevä perhetyö lapsiperheiden hyvinvointia tukemassa – Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin yksikkö. Terveyden edistämisen koulutusohjelma. Johtaminen perhetyössä ja perhehoitotyössä. Diak Helsinki.

Listenmaa, S. 2009. Tukihenkilötoiminta vanhemmuutta tukemassa. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Varsinais-Suomen piirin Vauvaperhehankkeen toteuttama lapsiperheiden tukihenkilötoiminta sekä vanhemmuus tuettujen äitien näkökulmasta tarkasteltuna. Pro gradu – tutkielma. Turun yliopisto.

Lähteinen, M. & Hämeen-Anttila L. 2017. Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa: Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Tietosanoma Oy. 48–93.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017a. Lapsen kasvu ja kehitys. 4–5 -vuotiaan älyllinen kehitys [viitattu: 18.2.2018]. Saatavissa:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017b. Lapsen kasvu ja kehitys. 7–9 -vuotiaan älyllinen kehitys [viitattu: 18.2.2017]. Saatavissa:

<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/7-9-v/7-9-vuotiaan-alyllinen-kehitys/>

Matinlauri, J. & Pääjärvi, V. 2005. Eppu-projekti Turussa.

Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön perhehaastattelututkimus

Pelastakaa Lapset ry:n Eppu-tukihenkilötoiminnasta Turun alueella 2005.

Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto.

Määttä, K. & Uusiautti, S. 2013. Early Child Care and Education in Finland. Routledge.

Nylund, M. & Yeung, A. 2005. Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino.

Paananen, R. & Gissler, M. 2014. Hyvinvointi ulottuu sukupolvien yli. Teoksessa: Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. (Toim.). Lapsiperheiden hyvinvointi. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 208–215.

Pajulammi, H. 2014. Lapsi, oikeus ja osallisuus. Väitöskirja. Talentum. Helsinki.

Parke, Ross D. & Clarke-Stewart, A. 2011. Social Development. Jefferson City: John Wiley & Sons.

Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. Lasten haastattelu. Teoksessa: Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 312–336.

Rikkonen, K. 2017. Vastaava koordinaattori Säröperheelle tueksi – toiminnassa. Haastattelu.

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Ruoppila, I. Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. ATENA kustannus, 26–39.

Räsänen, H. 2009. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Luento.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Sosiaalihuoltolaki lisää matalan kynnyksen palveluita [viitattu: 24.3.2018]. Saatavissa:

http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sosiaalihuoltolaki-lisaa-matalan-kynnyksen-palvelu-1

Stenvall, E., Korkiamäki, R. & Kallio, K.P. 2015. Arjen monimuotoisuuden tavoittaminen tutustumisen kautta. Teoksessa Häkli, J., Kallio, K.P. & Korkiamäki, R. (toim.) Myönteinen tunnistaminen. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 39–64.

St Luke's Innovative Resources. 2017. The Bears. Innovative Resources [viitattu 16.11.2017]. Saatavissa:

<https://innovativeresources.org/resources/card-sets/bears-cards/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Lapset ja perheet [viitattu 26.3.2018]. Saatavissa: [https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-](https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet)

[terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet](https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014: Lasten oikeudet toteutuvat suomessa vain osittain [viitattu: 16.11.2017].

Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/-/lapsiperheiden-hyvinvointi-2014-lasten-oikeudet-toteutuvat-suomessa-vain-osittain-thl->

Toroi, K. 2010. Opettajasta kansakulkijaksi? Aikuisen puhe lapsen identiteetin rakentajana päiväkodin aamutuokiolla. Pro gradu –tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi.

Vesterholm, M. 2007. Miksi liikuntamatkalle? Laadullinen tutkimus liikuntamatkailijoiden liikunta- tai liikuntamatkailumotiiveista. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.

Vikman, J. 2010. TUEXI – TUKIHENKILÖTOIMINTA VANHEMMAN KOKEMANA, ”Kun itse ei jaksa, tukihenkilö jaksaa.” Proseminaari – tutkielma. Turun Yliopisto.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet [viitattu 4.1.2018]. Saatavissa:
http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/98723/Tutki-ja-mittaa_2007.pdf?sequence=1

LIITTEET

Liite 1. Vanhempien kyselylomake.

LAPSEN KOKEMUKSIA SÄRÖPERHEILLE TUEKSI -VAPAAEHTOISTOIMINNASTA

Kyselylomake lapsen huoltajille

Lapsen nimi:

Vapaaehtoisen kutsumanimi (lapsen käyttämä):

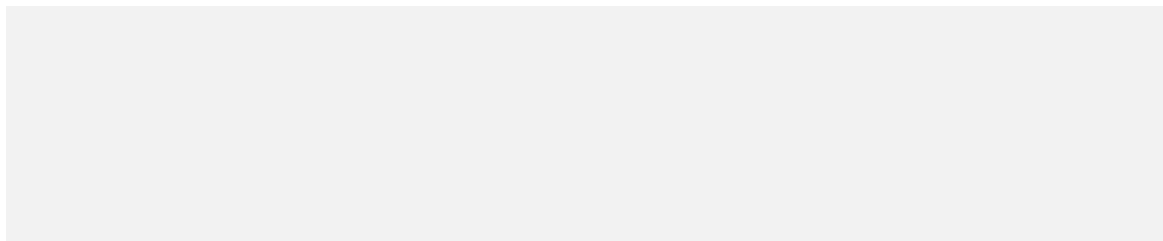
Kuinka kauan olette olleet mukana toiminnassa?

Mitä olette tehneet vapaaehtoisen kanssa?

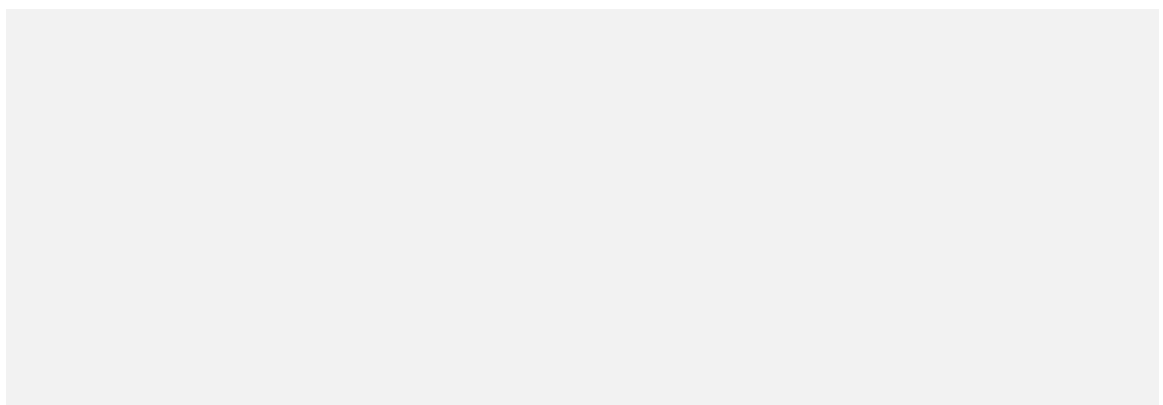
Kuinka usein vapaaehtoinen käy teillä?

Mitä lapsi on kertonut vapaaehtoisesta?

Miten lapsi on reagoinut, kun olet kertonut vapaaehtoisen tulevan **tänään**?

Muita ajatuksia lapsen kokemuksista tai ajatuksista vapaaehtoistoiminnasta:

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

Liite 2. Lasten haastattelujen alustava runko.

Haastattelun runko/eteneminen

-Esittely vanhemmille/lapsille

-Lupa ja kirje vanhemmille (kyselylomake)

-Lapsen huoneeseen --> Tiedätkö miksi olemme täällä? Kerrotaan, ketä olemme, miksi olemme, mitä teemme (havainnointi, kysely, tekeminen). Kerrotaan mitä tulemme tekemään (pelaaminen, piirtäminen, juttelu, kyseleminen, muistiinpanot) Rentous, saa sanoa ja kysyä/keskeyttää ihan milloin vain, haluatko osallistua? Saadaanko äänittää?

-Puhelin äänittämään ja keskelle tilaa

Lämmittelykysymyksiä/alkukysymyksen, pelataanko? Mitä haluat pelata?

Pelataan/ haastattelukysymykset (15min)

Piirretään/haastattelukysymykset & jutellaan siitä

Tunnekortit / palautteen kysyminen

-Lopuksi kuvat piirroksista ja huoneesta?

Liite 3. Kirje huoltajille.

Hei!

Olemme kolme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja olemme toteuttamassa opinnäytetyötämme Lahden Diakonialaitokselle. Opinnäytetyömme aiheena on kartoittaa lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta haastatteleamalla lapsia. Tarkoituksena on myös kartoittaa lasten osallisuuden toteutumista.

Haastattelut suoritetaan toiminnallisin keinoin pelailun ja piirtämisen avulla ja haastatteleme lapsia itse. Tuomme omat pelit ja välineet mukamme, joten teidän ei tarvitse valmistautua haastatteluun sen enempää. Olisi kuitenkin hyvä, jos voisitte alustavasti kertoa lapselle hieman siitä, miksi ja mitä olemme tulossa tekemään. Tarkoituksena on luoda mahdollisimman rento haastattelutilanne, jossa edetään lapsen ehdoilla.

Varmuuden vuoksi varaamme haastatteluun puolitoista tuntia aikaa. Oletamme kuitenkin, että yhteen haastatteluun kuluu tuskin tuntia kauempaa.

Haastattelut käsitellään anonyymisti. Annamme valmiin opinnäytetyön Lahden Diakonialaitoksen käyttöön ja esitämme työmme koulumme opinnäytetyöseminaarissa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kaikki aineisto tuhotaan.

Haastattelun tueksi toivoisimme teiltä vastauksia liitteenä olevaan kyselylomakkeeseen. Toivomme, että te huoltajana/huoltajina kerrotte, mitä ajatuksia lapselta on noussut arjessa tai mitä hän on kertonut ajatuksistaan ja kokemuksistaan.

Vastaamme mielellämme mahdollisiin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin

Loviisa Konttila 044 343 7957 loviisa.konttila@student.lamk.fi

Taru Perämäki 040 567 1294 taru.peramaki@student.lamk.fi

Roosa-Maria Lindström 040 728 4345 roosa-maria.lindstrom@student.lamk.fi

LAMK

Lahden ammattikorkeakoulu
Lahti University of Applied Sciences

Liite 4. Huoltajan suostumus lapsen tutkimukseen osallistumisesta.

Huoltajan suostumus lapsen tutkimukseen osallistumisesta

Olemme kolme Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijaa ja olemme toteuttamassa opinnäytetyötämme Lahden Diakonialaitokselle. Opinnäytetyömme aiheena on kartoittaa lasten kokemuksia Särö vapaaehtoistoiminnasta haastattelemalla lapsia. Tarkoituksena on myös kartoittaa lasten osallisuuden toteutumista.

Haastattelut suoritetaan toiminnallisin keinoin esimerkiksi leikin tai piirtämisen avulla ja haastattelemme itse lapsia. Haastattelut käsitellään anonyymisti. Annamme valmiin opinnäytetyön Lahden Diakonialaitoksen käyttöön sekä esitämme työmme koulumme opinnäytetyöseminaarissa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen kaikki aineisto tuhoetaan.

Vastaamme mahdollisiin kysymyksiin mielellämme.

Ystävällisin terveisin

Loviisa Konttila

044 343 7957

loviisa.konttila@student.lamk.fi

Taru Perämäki

040 567 1294

taru.peramaki@student.lamk.fi

Roosa-Maria Lindström

040 728 4345

roosa-maria.lindstrom@student.lamk.fi

Minulle on selvitetty yllä mainitun tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuksessa käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että lapseni tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista.

Olen tietoinen myös siitä, että lapseni tutkimukseen osallistuminen ei aiheuta minkäänlaisia kustannuksia, lapseni henkilöllisyys jää vain tutkijan tietoon ja lastani koskeva aineisto hävitetään tutkimuksen valmistuttua.

Suostun siihen, että lastani haastatellaan ja haastattelussa hänen antamia tietoja käytetään vain kyseisen tutkimuksen tarpeisiin.

Lapseni _____ saa osallistua haastatteluun.

Haastattelun _____ saa äänittää ja _____ kuvata.

Päiväys

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

_____

_____

_____